19e JAARGANG No. 18

1 APRIL 1975 — *f* 1,75

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

(Foto: Rogier)

BIJ DE VOORPLAAT

Kindje

". . . . . maar een ding is me voor altijd bijgebleven: hoe Koetis me tegen schemering in een slendang droeg en me in slaap wiegde door het slaap-liedje-zonder-einde "Nina Bobo" te neuriën. Ik weet nog hoe zalig ik dat vond: zo helemaal 'gevangen' in haar slendang, in de buiging van haar arm vlak tegen haar lichaam aan, meedeinend op haar langzaam wiegende gang, met de voilestof van haar kabaja zachtjes tegen mijn wang schurend en haar neuriën resonerend in haar borst, zodat ik het kon voelen met het rijzen en dalen van haar stem. Het was alsof zij zo in mij binnenvloeide".

Deze passage uit Lin Scholte's "Bibi Koetis" vind ik een van de mooiste, zo niet de mooiste uit dit wonderbaarlijk goede boek. In haar behoefte om vooral eerlijk te schrijven schildert Lin met finesse en subtiliteit haar herinneringen en emoties en het aanvoelen van dit "gendong" is een stukje literatuur dat bekroond zou kunnen worden met de hoogste prijs, leefden we niet in de wereld van Wolkers en Reve.
Maar voor een prijs heeft Lin nooit geschreven, wel om de Waarheid en het Leven van kinderen en ouderen. Van kinderen in een slendang, de draagdoek die de 9 maanden "dragen" van het kind verlengt, een werkelijke en symbolische band tussen twee generaties.
Ik herinner me dat we vroeger baboe Tinah hadden. Op een dag vroeg ze haar ontslag om na een maand weerom te komen. Ze had een baby gekregen. Of ze weer bij ons mocht komen werken. Mag, zei mijn moeder, maar je moet je kindje meenemen, dan kun je het blijven voeden en verzorgen. Tinah straalde van geluk. Ze had een eigen kamertje in de bijgebouwen. Haar man werkte op een onderneming, kwam wel eens afzakken, maar niet vaak.
Ik naaide kleertjes voor de baby en in de middaguren speelden we in de achtergalerij op de tikar. Heerlijk was het om dat dikke bundeltje te dragen. Maar ik herinner me ook dat Ma zei! "Niet te lang, niet te vaak, ik geloof niet dat Tinah het leuk vindt". Ergens voelde ze dat zo aan en ik wist dat ze gelijk had. Tinah deed haar bezigheden in de bijgebouwen en op het erf altijd met de baby in de slendang en dat was gewoon. Als ze iets moest doen, waarbij ze het kind werkelijk niet kon hebben, dan bond ze de slendang met een verlengtouw aan de uiteinden aan twee balken in de overloop. Die hangmat was volkomen veilig. Het gewicht van de kleine Roes vormde een nauwsluitend kuipje waar ze zich met geen mogelijkheid uit kon loswringen. Ik zie Tinah daar nog zitten, met haar verstelwerk en strijkgoed, af en toe een duwtje gevend aan het hangende bundeltje mens. De lome middaguren, kokki sirih kauwend en zacht kwebbelend tegen de keukenmuur geleund, de tuinjongen bezig bamboe te splijten voor een hekje rond het rozenperk. En ik met een geschiedenisboek met Karel de Grote en Willem de Zwijger op mijn schoot. Zóóóó onbelangrijk, zo zinloos dat ik er niets van kon of wilde onthouden. Willem de Zwijger en kleine Roes die ook zwijgt en met grote pikzwarte ogen alleen naar boven kan kijken. En wat ziet ze? Een hele kleine tjitjak, misschien net zo oud als zij, schutterig-snel achter een torretje aan, op de plafondbalk. Zo klein, zo zieleschoon, zo ver nog van alles......kindje ......

L.D.

P.S. Rogier schreef bij deze voorplaat dat hij zielsmedelijden had met dit "hangende" babytje. En juist die dag zag ik voor de slager een kinderwagen staan met een baby, ingemetseld met vrachten wol en plastic. Roerloos, terwijl een striemende kou het kleine gezichtje tussen muts- en dekenrand bevroor. Blauwe ogen starend naar de wagenkap. Niets in de Willem de Zwijgerlaan.

tong tong

Opgericht en geleid door

TJALIE ROBINSON (1911 - 1974)

ONAFH. IND. TIJDSCHR. - 19e JAARG. No. 18

Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 - 54.55.00/54.55.01 - Postgiro 6685 of A.B.N. Den Haag Rek. No. 51.56.15.730.
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: L. Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: J. H. Ritman, Ch. J. A. Manders, Rogier, G. H. Bartman.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand Prijs per nummer *f* 1,75. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen behalve Engeland) kwart. *f* 9,75, halfj. *f* 19,50; jaar *f* 39,—. Abt. Europa: jaar *f* 39,—.
Buiten Europa: jaar *f* 47,—. (zeepost)
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 83,—; Indonesië *f* 68,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 68,—; Canada en Ver. Staten *f* 58,—; Maleisië, Singapore en India *f* 68,— Suriname en Antillen *f* 58,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN

"BANJAK TRIMA KASI"

Tong Tong bemiddelt voor haar leden op divers gebied, o.a. ook in het versturen van brieven. Zo werd voor mij een brief verstuurd naar Mevr. Schmitz-Kuypers i.v.b. een aanbieding van schelpen. Prompt kreeg ik een schrijven uit Brunei (Brits Noord-Borneo) - dacht notabene, dat ze in Nederland woonde - met de mededeling, dat ze meteen de schelpen had verzonden! Een ontzettend sympathiek gebaar!

W. Herrebrugh.

BESAN

N.a.v. T.T. No. 13, pagina 8

1. bèsan bestaat ook in Spanje en heet:
   con - suegro (suegro = schoonvader; suegros = schoonouders.)
   con suegros = de twee schoonoudersparen.
2. In het boek van Lin Scholte: Bibi Koetis, staat: siwo, als liefkozend woord voor de jongere. In mijn herinnering is Si wa of Si wag de titel voor de **oudere** broer of zus van je ouders. Een jongere broer = Pah tjilik (Oom) of Ma tjilik.
   Liefkozend is: ng gèr en ik hoor 't nog zeggen: "Aos nggèr". Wat Aos betekent weet ik niet meer, maar ik voel 't.
   In 't Bahasa betekent 't dorst: aos, haos, etc. Dorst in 't Javaans is ngelak.

F. CRAMER

STEM UIT INDONESIA

Een neef van mij, die (nog) in Indonesië woont schreef één dezer dagen in zijn brief o.a. de volgende passage:

......Ik sprak hier een Surabayaan, die van juli 1974 tot begin december jl. bij familieleden van hem in Nederland gelogeerd was en overal tripjes gemaakt heeft, door heel Nederland, België, Frankrijk en Scandinavië.

Hij zei me dat het een ware opluchting voor hem was weer op het toestel naar Indonesië te kunnen stappen! Het safest voelde hij zich nog in Scandinavië en Nederland noemt hij een ware verschrikking! Niet alleen wat klimaat aangaat, doch vooral het soort mensen dat hij daar ontmoet heeft. Je zult toch maar genoodzaakt zijn in zo'n land te leven, zei hij.

Inderdaad wanneer ik hier berichten lees uit Nederlandse couranten, dan is het niet zo veel goeds dat je onder ogen krijgt. Maar ik vermoed zo dat zulks wel over de hele wereld het geval zal wezen!

Het zal wel net zo lang duren tot de Genadige God die ons aller leven beheerst er een einde aan maakt...

Verder commentaar overbodig!

J. A. GRASHUIS

Iemand vroeg ons nogmaals het ECHTE recept van saté Padang. Wie zou het beter kunnen weten dan mevr. de Scheemaker als Padangse in hart en nieren, longen en oesoes!

*

SATÉ PADANG

In Padang gebruikt men hiervoor geen vlees, maar de oesoes, ati en long van het rund.
Benodigdheden:
knoflook, sambal (lombok), laos, klein stukje djahé, witte peper, ketoembar, djinten, daoen djeruk, salam, sereh, bouillon van vlees.
De knoflook fijn maken en fruiten met de lombok, witte peper, ketoembar, djinten, daarna de bouillon erbij doen en de andere ingrediënten meekoken, dit aanlengen met een beetje rijstemeel of maizena met water.
Een derde van dit papje houdt men opzij voor de saus. De $^2/_3$ hoeveelheid daar kookt men de ati, oesoes en long samen mee op; heel klein vuur, sudderen.

De oesoes en long kunt U het best eerst apart koken, want het duurt anders te lang voor het zacht is.
De ati is vlug gaar. Nu rijgt men de vleesjes aan een stokje en worden ze geroosterd. De saus, die U apart gehouden hebt, doet U erover heen.
Hoeveelheden doe ik altijd "kira kira".

M. de Scheemaker

Hoe is het werkelijk in Indonesie (II)

Over het leger en president Soeharto

door Agus Daruch

In mijn eerste stuk (T.T. 1 maart jl.) had ik het over het Leger. Even op doorgaan. Dat Leger van Indonesië is een beroeps-leger. Het is voortgekomen uit het volk, tijdens de revolutie. Maar kon toen de souvereiniteit overgedragen was, teruggrijpen op twee bronnen van een ijzeren discipline. Die van het Japanse leger (waar de Peta-militairen hun opleiding kregen) en die van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger, waar belangrijke contingenten van onze armée van afstammen en in het bijzonder verscheidene hoofd-officieren hun eerste schreden op het militaire pad zetten. Voortgezette opleiding van hoger en lager kader in het buitenland (vooral U.S.A.) hebben het gevormd tot een der best gediciplineerde legers ter wereld. Buitenlandse attesten staven dit oordeel (U.N.O.).
In het huidige Indonesië vormt het bovendien de enige groep, die een sterke en gedisciplineerde samenhang heeft en door intensieve training een scherp oog heeft voor nabije en verder afgelegen consequenties. Ook voor de belangen van het volk (waaruit het is voortgekomen en waartussen het nog steeds leeft, want kazernering kent men hier niet). In het kort voor alles wat het opgedragen wordt.

Het was dus het aangewezen apparaat om in de chaos, ontstaan door het vorige regiem en de communistische staatsgreep, orde te scheppen en te handhaven. Het is ook het enige apparaat gebleken, dat - na jaren van steeds toenemende verwaarlozing en opzettelijke economische sabotage (P.K.I.), in staat was het land uit apathie en lethargie op te wekken en uit de economische modderpoel te trekken. De technocraten van het Nationaal Planning Bureau kunnen nog zo mooie schema's maken, zonder de gedisciplineerde medewerking van het Leger zou er van de uitvoering niet veel terecht komen.
Het is daarom niet te verwonderen, dat de officieren en onder-officieren, door de communistische staatsgreep in civiele bestuurs-functies gedrongen, daar nu ook in gehandhaafd worden. Het is het enige gedisciplineerde B.B.-corps, dat wij op het ogenblik hebben. De resultaten zijn opmerkelijk goed!

Soeharto, de bevrijder

Van het Leger naar Generaal Soeharto is maar een stap. Een bekend links-georiënteerd weekblad in Nederland, noemde in een door een communistisch academicus geschreven artikel Soeharto een man, die zich op bloeddorstige wijze naar het presidentschap had opgewerkt.
Dat nu is zo'n - en aan alle insiders bekende - aperte onwaarheid, dat men er feitelijk geen woord aan behoeft vuil te maken.
Wat minder bekend is, dat is het feit, dat het juist Soeharto's beschermende hand is geweest, die de vorige president het lot van een Lodewijk XVI bespaarde. En Soeharto kon dat doen, omdat hij in die dagen in de ogen van geheel Indonesië de man was, die het land door zijn vastberaden optreden uit een dodelijk gevaar gered had. Ongetwijfeld had hij in oktober 1965 Soekarno met één enkel gebaar volkomen van het toneel kunnen wegvagen. Hij deed dat niet. Integendeel hij beschermde hem en zijn gezin in die critieke dagen, hij heeft hem ook verder beschermd en ervoor gezorgd, dat Soekarno's val zo zacht mogelijk was. Misschien omdat hij nog altijd waardering had voor Soekarno's rol als auctor intellectualis van Indonesië's onafhankelijkheid, misschien omdat hij als oud K.N.I.L.-man, ondanks alles zijn belofte van trouw aan zijn opperbevelhebber gestand wilde doen, misschien omdat hij tot de zelfde mystieke groepering behoorde als de toenmalige president en misschien (dat is het allerwaarschijnlijkste) omdat hij van Soekarno geen martelaar wilde maken en meende het image van Indonesië als beschaafde mogendheid op die manier het beste hoog te houden.
Dat is hem in ieder geval gelukt, althans in de ogen van het gehele weldenkende deel van de mensheid.
De hemel mag weten, of hij Soekarno, als het enigszins gekund had, niet had willen handhaven. Maar diens koppige sauveren van de door de hele Natie gehate P.K.I., maakte zulks op de duur eenvoudig onmogelijk.
Dat Soeharto hem opvolgde, is niet anders dan vanzelfsprekend. Soekarno had het land ten ondergang gevoerd, Soeharto had het op het laatste ogenblik gered. Hij was de door iedereen erkende bevrijder.
Dat gevoel van bewondering, van dankbaarheid is door zijn wijs beleid als staatshoofd langzamerhand steeds groter geworden. Zeker, ook Soeharto heeft fouten, tenslotte is hij ook maar een mens. Maar hij heeft het land in noeste arbeid (niet voor niets is hij in die jaren van zijn presidentschap zo grijs geworden) opgewerkt uit de totale verpaupering tot een zekere mate van welvaart en Indonesië de achting van het buitenland teruggegeven. Zijn positie is momenteel onwrikbaar gevestigd. Zijn aanzien in de ogen van het volk is veel groter dan dat van Soekarno ooit geweest is. En dat alles ondanks het feit, dat hij zo weinig waarde hecht aan pracht en praal en als staatshoofd eenvoudiger leeft dan menig westers president.
Een ieder die de hang van de oosterling kent naar het aureool van schittering rondom zijn overheden, zal dit vooral aanvoelen als een wonder.

*

Mystiek en pragmatisch denken

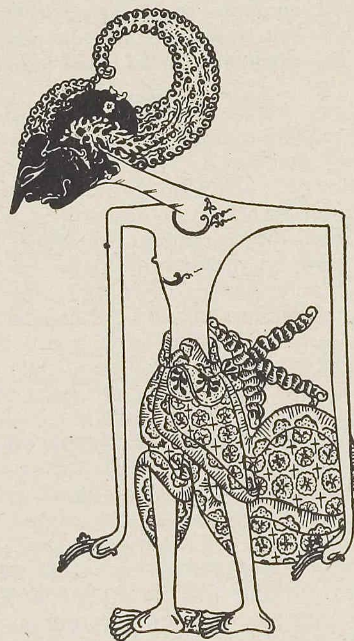
De reeds genoemde Prof. Pluvier heeft o.a. beweerd, dat "de zwakte van Soeharto's positie groeiende is, hetgeen blijkt uit zijn toenemende hang naar het mystieke". Ik moet er wel om lachen. Want Soeharto's positie is volkomen onbedreigd en de basis van het grote vertrouwen dat buitenlandse investeerders en regeringen in Indonesië hebben. Dat hij in bepaalde zin een mysticus is, dat spreekt vanzelf. Hij is een Javaan. Een ieder, ook Euro-

Arjuna - Ridder zonder vrees of blaam

Het is reeds lang de wens geweest van Tong Tong, een serie te brengen met beschrijvingen van de voornaamste figuren uit de wajang. Wij hebben de Heer Knaud hiertoe bereid gevonden. Hierbij volgt de eerste aflevering van deze serie.

Arjuna, de Ridder van Madukara, maan van de wereld, is op en top een Ksatrya. Hij is rechtvaardig voor iedereen; hij heeft deernis met de armen, hij leidt de blinden en kleedt de naakten. Arjuna is de schutspatroon van de reizigers. Hij beschermt een ieder tegen gevaar en telt daarbij zichzelve niet.
Arjuna is zeer geliefd bij het schone geslacht want hij is buitengewoon galant en beminlijk. Ontmoet hij echter een bizonder begaafde vrouw dan is hij zeer bedeesd en laat zijn trouwe metgezel Semar het woord voeren.
Ook in ander opzicht blijkt Arjuna een zachtmoedig karakter te hebben, hetgeen blijkt uit zijn smeekbeden aan Krisna om alsnog de Bharata-Yuda, de broederkrijg, af te wenden.
Desondanks is Arjuna een groot krijgsman, alhoewel hij nimmer de strijd zoekt. Hij is bekwaam op vele wapens, in het bijzonder op pijl en boog.
Arjuna's trouw en gehoorzaamheid zijn onverbiddelijk, wat ook de consequentie's zijn.
Arjuna en Krisna zijn onafscheidelijk van elkaar.
Zij zijn als het boven- en ondervlak van het sirihblad die weliswaar verschil in kleur vertonen, doch geheel en al dezelfde smaak hebben.
Zijn vader is Koning Pandu en zijn moeder Dewi Kunti. Zijn goddelijke pleegvader is Batara Indra en hij is de incarnatie van God Wisnumurti.
Arjuna en zijn broeders Yudistira, Bima, Nakula en Sahadewa vormen de vijf Pandawa, de roemruchte ridders uit de Javaanse Wajangverhalen.

Uit: Budidaya, tijdschrift voor liefhebbers van de kunst van Indonesië.
Redactie: Thorbeckelaan 107, Den Haag.

peanen, die in Midden-Java geboren en getogen zijn, of daar lang gewoond hebben, is mysticus, of althans open voor de mystiek, die ons leven daar als het ware doordrenkt. Er gebeurt daar teveel, wat het nuchtere verstand onmogelijk beredeneren kan, het oeroude animisme is er teveel geintegreerd in de moderne godsdiensten, dan dat de Javaanse mens niet voor een deel van zijn denken een mysticus zou zijn. Maar die mystiek sluit het pragmatisch denken in onze moderne wereld niet uit. Het is geenszins een teken van zwakte, eerder het tegendeel. Omdat het in wezen de diepste erkenning is van een Hogere Macht.

Dat pragmatisch denken deed Soeharto o.a. de economie van het land in handen leggen van moderne technocraten. En er op toezien, dat hun theorieën ook worden uitgevoerd. Het deed hem ook bij voortduring streven naar vrede en vriendschap met al onze buurlanden. En het deed hem vooral en zonder aarzelen streven naar orde en rust en toenemende rechtszekerheid (een gigantische taak in een land, waar juist chaos op alle gebieden het richtsnoer was gedurende twee decennia van een vorig regiem).

Dat zelfs de allerkleinste burger nu onbevreesd naar rechter of politie durft te gaan, om er zijn noden voor te leggen, is Soeharto's werk. Dat de vreemdeling overal in veiligheid gaan kan, is Soeharto's verdienste. Dat de allergeringste zich weer kleden kan en redelijk eten kan, is Soeharto's werk. Dat de vriendelijke en tolerante aard van dit volk zich weer heeft kunnen ontplooien, is te danken aan Soeharto's wijs beleid.
U behoeft mij natuurlijk niet te geloven, evenmin als U een Prof. Pluvier gelooft. Maar vraagt U er de touristen maar naar. Die zullen het U ook wel vertellen. Zij waren hier. Zij zagen alles met eigen ogen. En zij zijn minstens zo deskundig als Uw deskundige journalisten van het jaar NUL.

(wordt vervolgd)

DE GENEESKRACHT VAN EEN ONNOZEL BAJEMPLANTJE

Met onze gedachten gaan we terug naar anno 1926 in de maand december. Ons domein was een suikeronderneming ergens in het Madioense. Mijn man had z'n maand vacantie opgenomen. Wij stonden gepakt en gezakt in onze voorgalerij te wachten op de auto, die ons stadswaarts en naar het station zou brengen. Voor de baby - een lekkere dikkerd van zes maanden - vulde ik een thermosfles met melk voor lafenis onderweg.

In Madion stapten we in de ééndaagse en aangezien ons reisdoel Semarang was, moesten we in Solo overstappen. Baby had dorst en ik gaf hem in het schroefbekertje van de thermosfles wat te drinken. Zonder incidenten bereikten we ons doel. De volgende morgen echter zag ik bij het ontwaken baby in een hoekje van het bed zitten. Hij keek zielig uit z'n ogen en al z'n bewegingen waren traag en futloos. Even later vomeerde hij en raakte ook ontlasting kwijt. De dokter (kinderarts), die we later op de dag lieten komen, constateerde maag-darmcatarrh en schreef poeders voor. Maar het maagje van baby kon niets verdragen. Melk en poeders gaf hij even hard terug, als ze ingenomen waren. Alleen vers vruchtensap - djeroek keprok, blimbing Demak en djeroek manis - dat ik hem theelepelsgewijs gaf, bleef binnen, maar dit kon zo niet doorgaan. Het werd een gesukkel van drie lange weken en baby werd broodmager. We besloten ons verlof te bekorten en naar huis terug te gaan. In de stad legden we bij de dokter aan en vroegen hem in de loop van de dag langs te willen komen, hetgeen hij ook deed. Ook hij schreef poeders voor, die niets uitrichtten en baby bleef ziek.

De wanhoop nabij liep ik - na het middagmaal - doelloos de tuin in, totdat mijn voet tegen een bajemplantje stootte. Als bij ingeving bleef ik staan, bukte mij en trok 't plantje met wortel en al uit de grond. Gedachtenloos trok ik meerdere plantjes uit, tot ik er een handvol van had en liep er mee naar binnen. De plantjes maakte ik zorgvuldig schoon, kookte ze met 100 gram water, liet het verkoken tot 50 gram en dat gaf ik baby te drinken. En o, wonder, 't bajemvochtje bleef erin. Dat gaf me weer moed en na nog enige keren bajem, ging ik zoetjes aan over tot het gewone voedsel. Baby was genezen.

Ik vroeg me wel af: welk tegengif zou er in het plantje zitten, dat het andere neutraliseerde. Weet U het?

Si Boeloes

Journalistieke Herinneringen (XIII)

De "regeringskrant" die niet van de grond kwam.

Het conflict, dat Belonje als hoofdredacteur van Het Dagblad de (journalistieke) nek brak kwam voort uit een communicatie-stoornis, die nu, na bijna dertig jaar, haast volkomen onbegrijpelijk is. Belonje, gedreven door zijn journalistiek volkomen aanvaardbare instelling, wilde een krant maken die weergaf wat er in de europese gemeenschap leefde; de financier wilde juist een krant, die de lezers zou overtuigen van de noodzaak, hun leven te beteren. Die lezers immers verzetten zich fel tegen het regeringsbeleid.

Wie nog herinneringen heeft aan de bersiap die een haast onvoorstelbare ellende over zovelen bracht weet in welk een wanhopige toestand zich de europese gemeenschap in Indië bevond. De bevrijding, die geen bevrijding bracht verscheurde het weefsel van hoop en verwachting dat aanstonds na de japanse capitulatie nog zulk een aantrekkelijk perspectief bood. Het afglijden naar een volkomen chaotische situatie was zeer snel gegaan. De kloof tussen rebellerende Indonesiërs en de Nederlanders die zich tot in het naakte bestaan bedreigd gevoelden werd steeds groter. Wie was daarvoor verantwoordelijk? "De regering natuurlijk!" ......maar die regering had zelfs geen vingers om een vuist te maken en begreep dat slechts een overeenkomst met de Republiek een eind zou kunnen maken aan bloedvergieten, moord en plundering. Dat dit logische standpunt uiterst impopulair was bij duizenden, die zich in lijf en goed bedreigd wisten is duidelijk. Belonje nu maakte zich tot tolk van de grote menigte van Nederlanders, terwijl de regering, de financier van zijn krant, juist beoogde de emotionele uitbarstingen te bedwingen. Zij bevond zich tussen twee vuren: aan de ene kant de Republiek in volle opstand tegen haar gezag, aan de andere kant de Nederlanders, die het conflict wilden uitvechten, wat uit de aard van de zaak niet mogelijk was. Zelfs later, toen de indische Regering over voldoende troepen beschikte, zou nog weer eens blijken dat men met bajonetten kan vechten maar er niet op kan zitten.

Het Dagblad was begonnen als een uitgave van een nieuw-gevormde groep samengesteld uit de Regerings Voorlichtingsdienst, de NIROM en de directies van de twee belangrijkste bataviase bladen van vóór de oorlog: de Unie, die de Javabode uitgaf en de NIDEUM die het Bataviaasch Nieuwsblad publiceerde. Daar geen van de participanten over voldoende middelen beschikte, kon de groep haar werkzaamheden alléén vervullen dank zij het feit dat de regering alle kosten voor haar rekening nam en een drukkerij (Kolff) tot haar beschikking stelde. Het was trouwens op haar initiatief dat de groep tot stand was gekomen. Deze en andere bijzonderheden ontleen ik aan een onlangs verschenen folder, die de totstandkoming aankondigt van een microfilm-uitgave van Het Dagblad (als het u interesseert: deze microfilm is

vervaardigd door en verkrijgbaar bij de Inter Documentation Comp. A. G. Potstrasse 14 te Zug, Zwitserland). De introductie is geschreven door de historicus P. Drooglever - een der medewerkers aan de uitgave der Officiële Bescheiden onder leiding van prof. S. L. van der Wal. Hij schetst de situatie kort maar duidelijk - als volgt (en ik vertaal uit het Engels):

"Fysiek en psychologisch verbeterde de toestand van de nederlandse groep slechts zeer langzaam (in 1945/46). Verlangend naar het herstel van recht en orde en een terugkeer naar vóóroorlogse waarden hadden velen van hen grote bezwaren tegen de regerings-politiek, die ten doel had tot een overeenkomst met de Republikeinen te komen. W. Belonje, tevoren hoofdredacteur van het sociaal-democratische dagblad de Indische Courant en na 1938 van Het Nieuws van den Dag voor N.I. was één van hen. Hij uitte zijn en hun gevoelens in zijn redactioneel beleid, dat er in hoofdzaak op gericht was, het gouvernement, de Britse geallieerden en de indonesische republiek te critizeren".

Aldus Drooglever, die ik erkentelijk ben voor het feit, dat hij in kort bestek een aantal data en gegevens heeft verzameld, die mij niet meer in details voor ogen stonden. Ik mag wel één kanttekening maken bij zijn korte schets. Mijn bezwaar geldt zijn kwalificatie van de Indische Courant als een sociaal-democratisch blad. Zij was wel het orgaan van (europese) werknemers, opgericht door de Suikerbond, de vakvereniging van hen die de staf uitmaakten van de suikerfabrieken op Java. Als zodanig had het blad wel een bijzonder karakter, maar in het algemeen was het bepaald niet "progressief" zeker niet in socialistische zin. En dat was ook logisch. Want voor het gros der geëmployeerden was de voortzetting van de koloniale verhouding een even vanzelfsprekende noodzakelijkheid als voor hun "kapitalistische" bazen. Onafhankelijkheid voor Indonesië, of ook maar voor Java alleen was vóór de oorlog voor de meeste Europeanen nog een onvoorstelbare zaak. Een calamiteit, die niet alleen de koloniale ondernemers maar ook de employees, behorende tot de staf der ondernemingen zou treffen. De echte sociaal-democraten, zoals Stokvis en Cramer zouden zich in hun graf omdraaien wanneer zij vernamen dat eigenaren en redactie van de Indische Courant een socialistische krant uitgaven! Het is wel zo dat de eerste hoofdredacteur van de Indische Crt. een overtuigd marxist was: D. M. G. Koch. Maar juist zijn ervaring met het voeren van de hoofdredactie bewijst nog eens te meer dat er geen sprake was van een socialistische tendens. In zijn korte biografie van Koch, die trouwens meer essayist was dan journalist schrijft J. H. W. Veenstra ("Batig Slot", verzamelde bijdragen over indische figuren van Koch):

"Maar een revolutionair werknemers blad, wat Koch ervan (van de Indische Courant) wilde maken, kon het onmogelijk zijn. Suikeremployees voelden zich nu eenmaal geen "arbeider" en na een verbeten gevecht met de bondsbestuurders kreeg Koch alweer zijn ontslag".

In het bondsbestuur had inderdaad ook nog een socialist zitting; N. Vijlbrief, later lid van de Eerste Kamer voor de PvdA, maar hij was in de eerste plaats vakbondsman en had van zijn socialistische gedachten meer verdriet dan plezier in deze kring.

Belonje volgde Koch op en zijn redactievoering beviel de lezers veel beter.

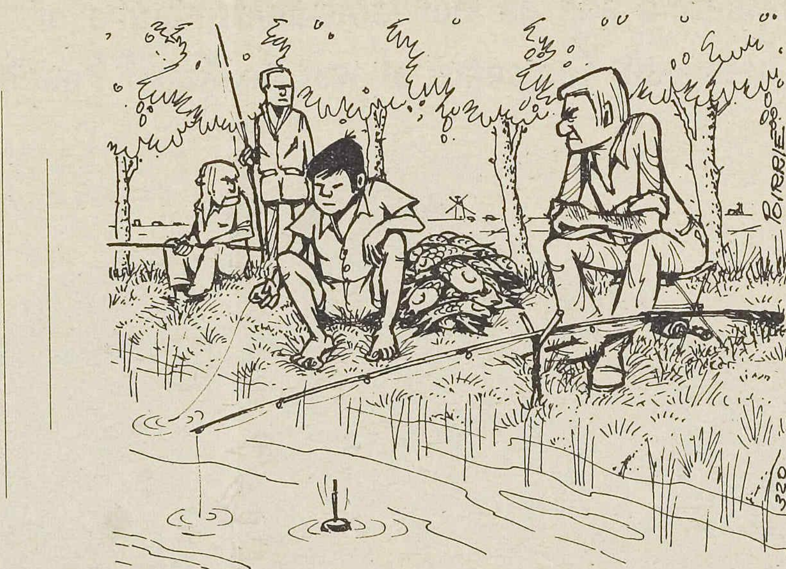
Mede dank zij een goed zakelijk beleid kwam de krant tot bloei...... juist omdat zelfs geen vleug van een socialistische instelling Belonje hinderde. Hij was een voortreffelijk vakman, gewend naar zijn publiek te luisteren. Deze beide omstandigheden maken zijn optreden als pleitbezorger van de rabiate massa der Europeanen gemakkelijker te begrijpen. Hij werd de tolk van de ganselijk niet zwijgende maar wanhopige meerderheid der Europenen, die het streven van Van Mook als landverraad beschouwde en zijn optreden als onduldbare dictatuur, terwijl het indische gouvernement nu juist met het financieren van Het Dagblad wilde proberen, die critiek om te buigen en een beter begrip te kweken voor hetgeen de regering voor ogen stond: door overleg tot een oplossing te komen. Wij behoeven er thans niet meer over te twisten; de weg, die Van Mook en de nederlandse regering gekozen hadden was de enige begaanbare...... maar hoeveel bloed, zweet en tranen heeft het niet gekost voor de uiteindelijke oplossing was bereikt: de volledige scheiding tussen Nederland en Indonesië.

Hoe dit zij, de conflictstof lag opgehoopt: er was eigenlijk niet veel anders dan ruzie. De verbittering van toen klinkt zelfs nu nog soms door. Niet alleen werd in Het Dagblad Van Mook met het door hem verstrekte regeringsgeld om de oren geslagen, toon en stijl van de krant brachten hem in een positie, waarin hij onvermijdelijk van kwade trouw zou worden beschuldigd. Van Mook predikte in allerlei verklaringen toenadering en verzoening, maar "zijn" krant voerde intussen een fel-anti-republikeinse campagne. Het is onbegrijpelijk dat Belonje niet inzag dat hij bezig was de tak af te zagen waarop hij zat. Blijkbaar is er tevoren nooit behoorlijk overleg geweest over hetgeen de financier - het gouvernement - zich voorstelde van de uitgave van Het Dagblad en de man, die de krant zou leiden. Hij had in de gegeven omstandigheden een benoeming moeten weigeren of althans, toen de situatie hem duidelijk werd, zijn ontslag moeten aanbieden.

Op 3 april 1946, nauwelijks zes maanden na de eerste verschijning van Het Dagblad onder Belonje's hoofdredactie heeft Van Mook er definitief genoeg van. Hij schrijft aan het Hoofd van de RVD, prof. Posthumus:

"Hoewel ik prijs stel op uitingen van verschillende meningen zoo kan ik toch moeilijk mij ermee verenigen, dat geheel op kosten van de Regeering een publiciteit in stand blijft, die zich vrijwel rechtstreeks en voortdurend tegen het door de Regeering gevoerde beleid richt".

Belonje krijgt zijn ontslag en vertrekt op 6 mei naar Nederland. Zijn aftocht wordt op schutterige manier geregeld door de R.V.D. die hem mededeelt dat voor hem en zijn gezin een vlieg-prioriteit klaarligt nog voor de betrokkene weet dat hij is of zal worden ontslagen! Zowel het ontslag als deze

onwelvoeglijke franje zijn door de zg. Commissie-Van Poll, een afvaardiging uit het nederlands parlement die in maart en april 1946 Indonesië bezocht scherp op de korrel genomen als een nieuw bewijs van Van Mook's dictatoriale neigingen. Drooglever noemt terecht de critiek van de commissie op de gang van zaken bij Het Dagblad "not always fair", en dat vind ik dan maar zacht gevloekt.

Het conflict blijkt, achteraf bezien, een blessing in disguise te zijn - behalve voor Belonje dan. De gehele opzet wordt verlaten.

De directies van de Unie en NIDEUM nemen de leiding van de logge zes maanden tevoren gevormde groep over, alle banden tussen regering en krant worden verbroken en na een kort intermezzo van P. Wansink (eertijds eerste redacteur van de Indische Crt. thans lid van de RVD-staf) verschijnt op 1 juni Het Dagblad als een volkomen onafhankelijke krant onder leiding van H. F. Joël. Hij zet het werk van Belonje voort. Het Dagblad blijft een behoudende krant, die de redacties op beleid en gebeurtenissen in de europese groep voorrang verleent. Van Mook laat dat koud, nu hij niet langer behoeft te betalen voor tegen hem gerichte propaganda. De exploitatie van Het Dagblad wordt gestaakt in 1949, wanneer de twee "oude" bataviase kranten, de Javabode en het Bataviaasch Nieuwsblad weer beginnen te verschijnen. De Unie en NIDEUM hebben zich inmiddels verplicht ook het enige in Jakarta verschijnende ochtendblad in het leven te houden. Dat is onderkruipsel Nieuwsgier, de krant die uit het niets werd geboren en die sedert 18 mei 1948 in druk is verschenen. De volwassen Nieuwsgier werd gedrukt op de persen van het Bataviaasch Nieuwsblad, van de NIDEUM. Over dit merkwaardig blad een volgende maal nog iets.

JHR.

POEKOEL TEROES POT

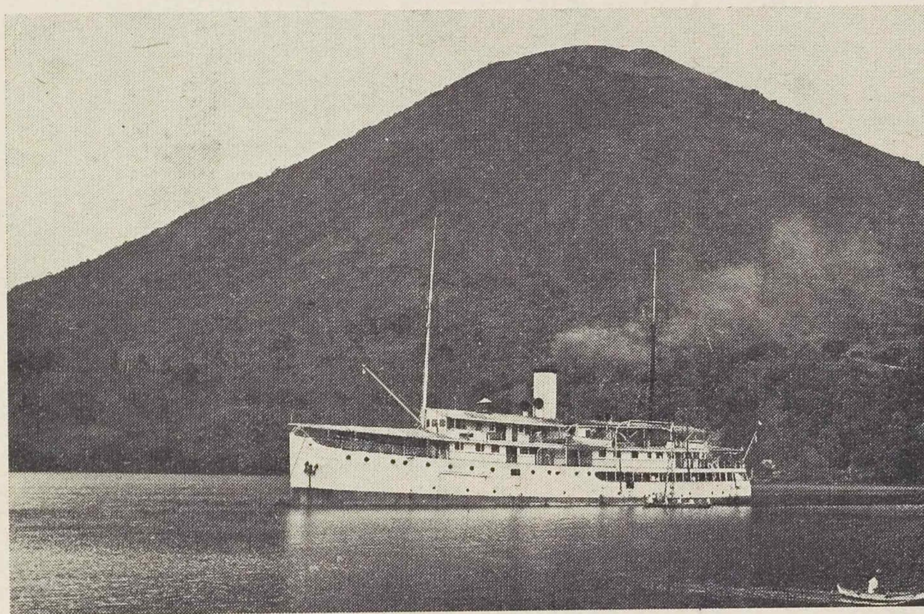
Hieronder laten wij, onder hartelijke dankzegging aan alle schenkers, de verantwoording volgen van de giften die zijn binnengekomen voor het reservefonds voor Tong Tong over Februari 1975.

A.A. 25,—; Bartman 25,—; P. Coenen 50,—; J. L. Th. Coldenhoff 10,—; K. S. van Dalm 7,50; Mej. J. L. Droop 25,—; R. M. Frijn 6,—; L. C. F. de Graaff 25,—; Victor H. Huitink 9,90; J. G. E. Hepsakker 10,—; W. v. Hoboken 41,—; A. L. Ph. Heil 2,50; R. B. W. v. Houten 10,—; R. Houppermans (Spanje) 11,—; Mej. F. E. Kuypers; A. A. Koopman 23,50; Mw. Keasberry 7,50; J. B. Loveriks 10,—; W. L. de Leeuw 6,—; Mrs. Ewald Lentze 23,80; v. Lommel 2,38; W. Mooy (Zuider Apoth.) 60,—; L. Mulder 5,40; Mw. P. B. M. van Munter 8,—; J. Munnik (Curaçao) 42,—; R. Nieuwenhuys 22,—; Else G. Nathalia 11,—; Mej. A. H. Overdijkink 10,—; H. R. Oosterbaan 15,—; J. E. Priegelaar 25,—; A. G. W. Reinhardt 8,40; M. W. Roobol-Popp 10,—; G. H. Rambonnet (Genève) 64,60; E. & H. Samethini 30,—; H. M. Stam 10,—; M. Sirag-Nobel 10,—; Schoonderwal 11,—; W. P. v. Vliet-Holland 25,—; M. H. W. Walbeek 10,50; J. Willemsen Sterkx 10,—.

Binnengekomen in Februari 1975	f 654,98
Verkoop Tegels	,, 21,20
Totaal	**f 676,18**

Een herinnering aan de Gouvernements-Marine of de Setengah Kompenie of wel de Kapal Poetih

Een gelukkig toeval maakt het ons mogelijk, een serie artikelen te publiceren over de Nederlands-Indische Gouvernementsmarine, de in de gehele archipel welbekende en befaamde Kapal Poetih. Op Java heeft men van haar trots een vruchtbaar bestaan minder gemerkt dan "bij ons buiten", waar de Witte Boot niet zelden "de" verbinding met de rest van Indië en de wereld daarbuiten betekende. Zij verdiende en verdient ook nu nog een ere-saluut, verdiend in de goede tijd van het oude Indië, dat zij niet genoeg te prijzen diensten heeft bewezen. Zij verdient daarom ook haar plaats te krijgen in de annalen van Tong Tong, dat blad waarin, zoals Tjalie eens schreef, alle doden tot het leven terug keren. De Setengah Marine is niet meer, Leve de Setengah Marine!

De "Formalhaut" van de Gouvernementsmarine, met de Piek van Tidore op de achtergrond.

In de jaren 1600 - 1800 werd de consolidatie van het HANDELSMONOPOLIE in het voormalige Nederlands Oost-Indië door de V.O.C.-schepen verricht en niets en niemand werd daarbij ontzien.
Wij moeten hierbij aantekenen dat in dié tijd de "Staat der Nederlanden" in feite de "souvereiniteitsrechten" in handen had gelegd van de Heren XVII. Handelslieden die met hun V.O.C. het uitsluitende "recht" hadden verkregen op de vaart en handel op Oost-Indië.

Voorspel

Het behoeft geen verwondering dat ieder "vreemd" handelsvaartuig, Spaans, Portugees, Engels of Frans, zonder pardon werd aangevallen en "zo mogelijk verjaagd". Het kwam in de praktijk er maar al te vaak op neer dat ze aan flarden werden geschoten. Het lot van de "vijandelijke" opvarenden was geen zaak waar de V.O.C.-dienaren zich druk over maakten.

Overleefden de schipper en koopman dat "treffen", dan werden zij "keurig" behandeld...... zolang zij maar "informatie" gaven over hun handelsroutes en ontdekkingen. Anders was het...... bengelen aan de ra.

Bij zulke "plechtigheden" ontbrak de bijbel bepaald niet.
Die consolidatie betekende echter dat meerdere schepen in de Archipel langer moesten worden aangehouden dan het de Heren XVII lief was.

Bedenkt men voorts dat het toenmalige handelsgebied zich uitstrekte van Sumatra tot de Banda Eilanden, met een rechtstreekse afstand van ruim 2500 kilometer en de zeilschepen afhankelijk waren van de doorstaande moessons, dan begrijpt men ook dat die "bewaking" nimmer effectief kon zijn.

Aan het einde van de 18de eeuw raakte de V.O.C. in verval en kwamen haar "schulden en bezittingen" in 1798 aan de Staat der Nederlanden.
Ná de Franse revolutie was het een Regering en géén Heren XVII die de "overzeese bezittingen" staatkundig gingen aanpakken.
Nú werd het: éérst openleggen van de koloniën met daarnáást bescherming van de handel, uitroeien van zeeroverij en slavenhandel. Zo mogelijk moesten vriendschappelijke traktaten worden gesloten en opstandigen onderworpen.

BAKERMAT GOUVERNEMENTS-MARINE

Voortspruitend, uit het voorgaande, kunnen wij stellen, is de GOUVERNEMENTS-MARINE ontstaan.
Om in die uitgestrekte Archipel het gestelde doel te kunnen nastreven waren schepen nodig, Zo zien wij in 1815 eerst de "Koloniale Marine" verschijnen. In 1821 wordt deze versterkt met de z.g. "bewapende kruisprauwen en kruisboten", in hoofdzaak bemand met inheems personeel.
Het succes van die aanvulling was nogal twijfelachtig. In de annalen lezen wij o.m. dat van de zeven deelnemende kruisschepen aan de blokkade van Palembang in de jaren 1821, er vier door eigen bemanning werden "afgelopen" en aan de "vijand" overgedragen.
In 1832 komen er schoeners onder commando van Europeanen. In 1841 verdwijnt de naam "Koloniale Marine" en in 1842 treffen wij de schepen aan onder de naam "Gouvernements Schoeners en Kruisboten".
Hoewel onder burgerlijk gezag, bleef haar taak toch naast een burgerlijk, een min of meer militair/politineel karakter dragen. Men had bewapening, trad gewapend op tegen zeeroverij en slavenhandel, vervulde daarnaast transporten en verplaatsingen van Gouvernementsambtenaren, militairen, goederen en gelden.
In 1862 krijgt deze dienst de uiteindelijke benaming "Gouvernements-Marine", een dienst die in later jaren in zeker opzicht te vergelijken zou zijn met de Amerikaanse Coast Guard.
Wij hopen in een vervolgverhaal de taken van de Gouvernements-Marine nader te mogen belichten. Het waren er vele.

ONDER HET DEPARTEMENT DER MARINE

Als in 1864 Nederlands-Indië ook nog een Departement der Marine krijgt, wordt de Gouvernements-Marine één van haar afdelingen. Er bleef echter geharrewar, over de vraag of als Chef een actief dienende Vlagofficier van de Koninklijke Marine, óf een "burger-chef", ex-Marine Officier zou moeten optreden.
Aan dat tweeslachtige gedoe ging de G.M. dan ook mede ten onder.
Vanaf 1879 stond dan de G.M. onder een "burger-Chef", op een enkele uitzondering na, steeds een ex-Marine Officier die dan toch weer onder de bevelen, (het heette "nauwe samenwerking"), van de Commandant Zeemacht stond.

Haar Dienstvoorschriften door de Commandant Zeemacht bij Beschikking vastgesteld, haar samenwerking met de Koninklijke Marine, haar nauwe betrokkenheid bij het openleggen van de "Koloniën", haar politiële taak ter Zee, de deelname aan militaire expedities en bovenal de "overlevering" gaven de vloot én haar opvarenden een disciplinair/militair karakter.

DE TWEEDE WERELDOORLOG.

Het Koninklijk Besluit (1926/1929) met betrekking tot de militairisatie van de Gouvernements-Marine ten tijde van spanning en/of oorlog, de militarisatie-cursussen, de vlootoefeningen waaraan de G.M.-schepen deelnamen en de uiteindelijke militarisatie op 2 september 1939 waarbij de schepen onder operationeel bevel van de Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië kwamen, het praedicaat "Hr. Ms" kregen, in oorlogskleuren werden geschilderd en de oorlogswimpel moesten voeren, het personeel onder de krijgstucht kwam te staan, dit alles gaf de Gouvernements-Marine wederom een militair karakter, althans...... dat zouden U en ik toch denken nietwaar?
Edoch...... met de landingen van de Japanners, 28 februari '42, op Java, werd de Gouvernements-Marine op 1 maart 1942 "gedemilitariseerd".
Het heette "om hen te vrijwaren van krijgsgevangenschap"! TOCH werd ons op 1 maart 1942 ten 9.00 opgedragen onze schepen te vernietigen! Té zeer in het militair gedoe opgegroeid werd die opdracht, zonder gemor, doeltreffend uitgevoerd.
Eerst later vroegen wij ons af...... maakte die daad ons "franc-tireurs?" Gelukkig vielen, op Java althans, wij niet allen direct in handen van de Jappen en zagen zij die daad over het hoofd.
Anders was dat voor hen in de buitengewesten. Helaas. Het demilitarisatiebevel op 1 maart '42 kwam op een moment dat de communicatie met menige buitenpost was verbroken. Zo gebeurde het dat collega Hans Fuhri, bevelvoerend Officier op Hr. Ms. "Anna", zijn schip tot zinken bracht op het moment dat de Jappen te Manokwari landden. Ondanks zijn herhaald beroep op zijn "militaire status" en het verdrag van Genève (regeling krijgsgevangenen), werd Fuhri na dagen marteling op gruwelijke wijze vermoord.
Ook in Amboina werd door de Jappen danig huisgehouden. Het was dank zij de Ambonse bevolking dat onze mensen nog levend uit die hel kwamen.

DE VREDE?

Tijdens de 2de wereldoorlog waren in Australia door de uitgeweken Lt. Gouverneur-Generaal Van Mook en de Marine leiding, plannen ontworpen om ná de val van de Japanners, een z.g. "Federale Schependienst" uit de grond te stampen. E.e.a. passende in hún idee van de "Federale Staten van Indonesia", de R.I.S.!
Wat er van de Gouvernements-Marine over zou zijn zou in dié Dienst worden overgebracht. Het was gewoon een uitgemaakte zaak dat voor de G.M. bij de Koninklijke Marine geen plaats meer was.
Direct na de bevrijding van Nederland begon men maar alvast met het aantrekken van Nautisch en Technisch personeel. Immers, zo redeneerde men in Australia, zou na jarenlange bezetting het G.M.-personeel niet in staat wezen naar behoren dienst te doen! Een volkomen miscalculatie. Met de val van Japan, ontbraken alleen de schépen doch 80% van het personeel was WEL in staat dienst te doen.
En dáár zaten wij dan. GEEN, dan wel onvoldoende plaatsingsmogelijkheden, maar wèl 80% oud-personeel PLUS uitgezonden krachten.

Eén schip, de "Zuiderkruis", had de oorlog overleefd. Twee G.M.-schepen die door de Japanners waren gelicht en in de vaart gebracht, een paar "buitgemaakte" Japanse schepen, later aangevuld met Amerikaanse landingsvaartuigen, deed ons uiteindelijk weer over wat varend materiaal beschikken.
De oude garde liet zich niet onbetuigd. De schouders werden onder het enorme karwei van de wederopbouw gezet. Dat pad ging zeker niet over rozen. De jarenlange haatcampagne jegens de Nederlanders, de voortijdige uitroeping van de Republiek Indonesia en de communicatie-moeilijkheden stelden ons vaak voor schier onoverkomelijke problemen.
Naast het in de vaart brengen van de schepen zag men G.M. Officieren invallen in de vele openstaande posten op het Hoofdkantoor van de Scheepvaart, als Havenmeesters, invallen voor loodsdiensten, sleepdiensten verrichten bij het slepen van baggermateriaal om de voornaamste havens weer voor de scheepvaart, toegankelijk te maken, optreden als adviseur bij het militaire gezagsapparaat en bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Toen India zijn luchtruim voor Nederlandse vliegtuigen sloot om zodoende de luchtverbinding Nederland-Indië te blokkeren was het de Gouvernements-Marine die "gewoon" voor een weerschip met G. M.-bemanning zorgde. Midden in de Indische Oceaan, om zodoende - in samenwerking met de Meteorologische en Rijksluchtvaart Dienst - de K.L.M. de voor haar onmisbare weer- en positie-gegevens te verstrekken bij haar 3000 mijl lange "luchtsprong" over de Oceaan, van Mauritius naar Batavia. Voorwaar een Korps dat niet voor niets in zijn devies had staan: "ALLES KAN"

STRUBBELINGEN

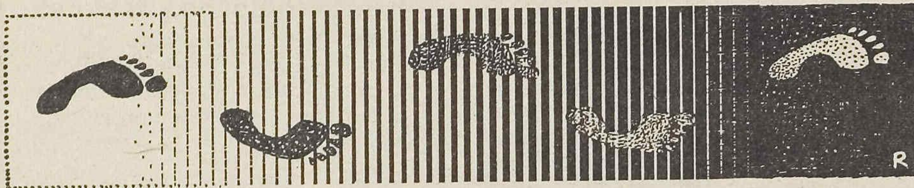
Als vanzelfsprekend was ook ná de oorlog de dienstleiding in handen komen te liggen van actief dienende Marine Officieren.
Helaas werd in 1947 die leiding aan "buitenstaanders" overgedragen met als Hoofd een Directeur van...... de Koninklijke Paketvaart Maatschappij ! Als Onderhoofd een...... 1ste stuurman van de Java China Japan lijn. Een zeer merkwaardige situatie. Goed voor de K.P.M. en J.C.J.L.?
Wrevel en onbehagen ging over het personeel van de Gouvernements-Marine. Zij lieten hun misnoegen duidelijk blijken. Het gaf geharrewar.
Desondanks volvoerden zij hun taak als voorheen. Zelfs méér dan dat. Hun plichten lieten zij praevaleren boven hun rechten, rechten waarvoor zij echter bléven strijden tot vér na de "over--dracht".

EINDE.

Met de politionele acties ontstond verdere onrust en onbehagen onder het Europees personeel van de Gouvernements-Marine. De militaire status was hen ontzegd, maar deelname aan "militaire acties" werd hen zonder blikken of blozen zonder meer "opgedragen". Een uittocht zette in. Het in de vaart houden van de schepen werd steeds moeilijker.
Toen nog ná de "overdracht" de regering van de Republiek Indonesia militaire acties ging voeren op Sumatra, Celebes, en in de Molukken, met schepen waarop G.M. Officieren dienst de-

(lees verder volgende pag., 3e kolom)

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

Beest of geest?

VREEMDE GEVALLEN IN DE WEST

Het konijn

Het verhaal van Victor H. Huitink in "Tong-Tong" nr. 14 (1 februari 1975) deed mij er toe besluiten ook mijn belevenis met een konijn op schrift te stellen. Voor de waarheid van deze gebeurtenis evenals voor hetgeen hieronder vermeld wordt onder het opschrift "Blik in de toekomst?" sta ik volledig in. Beide gebeurtenissen vielen voor op Curaçao, waar ik verbleef van 1956 tot 1973. Oost-Indië ging en gaat door voor een gebied waar allerlei vreemde dingen voorvallen. Ik kan verklaren, dat ik nooit zoveel vreemds heb meegemaakt als in de 17 jaren die ik op Curaçao doorbracht.
Als Indischman gaat het hart uiteraard uit naar de jacht. Kleinwild is het wat men op Curaçao kan schieten. Konijnen het hele jaar door en idem leguanen (binjawaks) die eetbaar zijn en een heerlijk gerecht opleveren, benevens in de regentijd wilde eenden, die komen overwinteren.
Konijnen schoot ik ondermeer op een plaats die mijn kinderen aanduidden als "achter het landhuis". Daarmee werd bedoeld het landhuis Groot Santa Martha nabij de Santa Cruz baai. Het was en is een stuk land waar een klein weggetje loopt door een dicht met cactussen bedekt terrein. Dat weggetje loopt uit op een open stuk grond met slechts hier en daar cactusgewassen. Er zijn terzijde van het weggetje, namelijk aan de rechterkant, als men naar de verderop gelegen open ruimte gaat, enkele minder dicht met cactussen bedekte plaatsen.
Op zekere zondag, enkele jaren geleden, ging ik weer eens jagen "achter het landhuis". Slechts mijn uitstekende jachthond Djàgà was bij mij. Op het open terrein was niets te vinden hoezeer Djàgà (lid van het vuilnisbakkenras) ook zijn best deed. Dus besloot ik terug te gaan. En opeens zag ik op een der hierboven bedoelde open plekken naast het weggetje een konijn. Ik naderde het dier, dat met de rug naar mij toezat, tot op een paar meter. En schoot. Het was onmogelijk om met de dubbelloop, geladen met hagel nr. vier patronen, te missen. Maar...... het konijn was verdwenen na het schot! Hoezeer Djàgà en ik ook zochten, het dier was niet te vinden. Het vreemdste was, vond ik, dat Djàgà geen lucht kreeg van het beest. In gedachten verzonken hierover ging ik terug naar mijn auto. En toen opeens viel mij in, dat er iets vreemds was geweest aan dat konijn. Door de manier waarop het zat kon ik het rechteroog zien en dat oog ...... schitterde!
"Dit was geen beest van deze wereld", dacht ik, en nu nòg ben ik die mening toegedaan.

*

Blik in de toekomst?

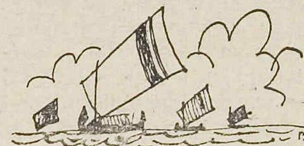
"Achter het landhuis" was een plaats waar ik vrij vaak kwam, soms met mijn twee zoontjes en soms alleen, omdat het terrein nabij het huis ligt van mijn Antilliaanse vriend, de visser Celestijn Martha. Vele Antillianen hebben een meisjesnaam als familienaam. Op zekere dag, toen ik hem weer eens opzocht bleek hij niet thuis te zijn. Dus ging ik eens kijken "achter het landhuis". Ook tòen weer was Djàgà bij mij. Het was daar heel anders! Het leek in niets meer op wat ik kende. Ik zag mooie nieuwe stenen woningen en een weg. Verbaasd bleef ik er naar kijken, mij afvragend wanneer dat alles tot stand was gekomen en waarom ik er niets van gehoord of gelezen had. Mensen echter zag ik niet.
"Hier is het gedaan met het jagen", zei ik bij mezelf, en de verandering hartgrondig verwensend reed ik terug naar Willemstad.
Maar zie, enkele maanden later kwam ik weer nabij diezelfde plek. En ik besloot nogmaals die mooie huizen te bekijken. Dus stuurde ik de auto weer het hobbelweggetje in dat tot achter het landhuis voerde. En wat zag ik? De ongerepte cactuswildernis die mij zo bekend was! Van huizen was geen spoor te bekennen. En zo bleef het tot ik medio 1973 van Curaçao vertrok.
Wat is er op die zondagochtend gebeurd? Sloeg ik wellicht een blik in de toekomst? Is het iets dat ik alsnog zal zien als ik - zoals de plannen van mijn vrouw en mij zijn - te zijner tijd terugkeer naar Curaçao om daar de rest van mijn leven te slijten? Wie zal het zeggen......

RIJKLOF VAN GOENS

vervolg: "Gouvernements-Marine"

den stapten deze resoluut aan wal. Oorlogsverrichtingen uitvoeren onder een ná-oorlogse regering die je als "burger" in het militaire apparaat inzette was al een ongewenste GESCHIEDENIS, maar ingezet worden in oorlogshandelingen van een "vreemde mogendheid" ging ons toch wel té ver. De uittocht van het Europees G.M.-personeel ging thans in versneld tempo. De Kustverlichting en Bebakening, zomede de Hydrografie en het Onderwijs duwden door tot ook hén de samenwerking met de vele weldenkenden door heethoofden, én de sterk ondermijnende propaganda, onmogelijk werd gemaakt.

EPILOOG.

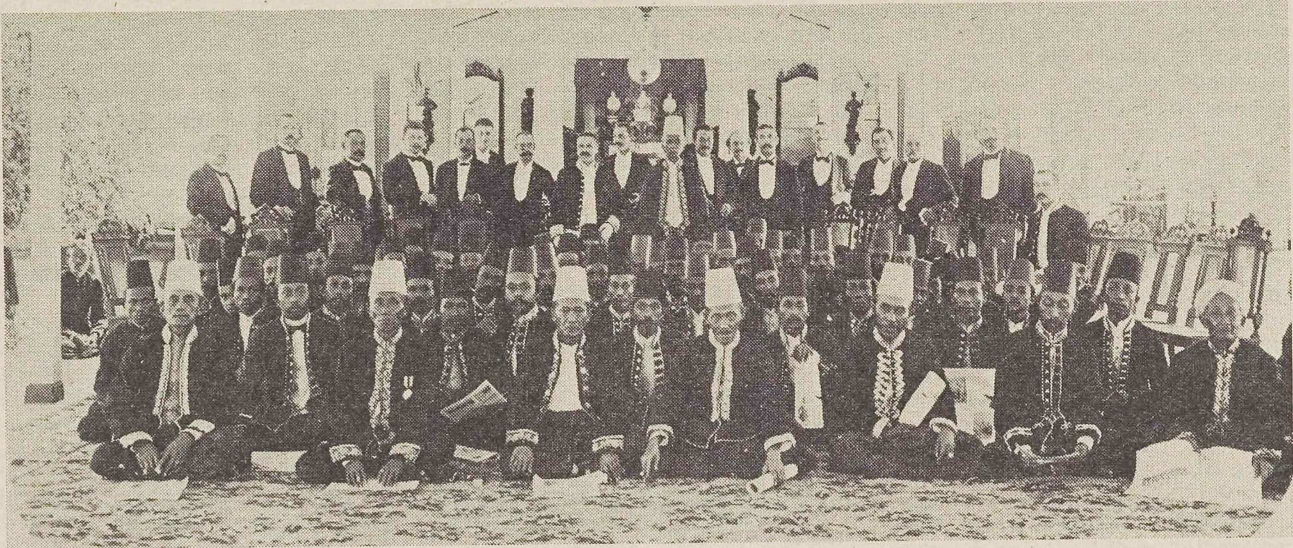
Hoewel in Nederland de Koninklijke Marine meerdere Officieren van de Gouvernements-Marine in dienst nam, erkende zij helaas nimmer ons streven. Oorlog of geen oorlog, deelname aan de strijd bij Koninklijk Besluit geregeld, en daarmede komende te staan onder operationeel bevel van de Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië, betekende echter niet dat wij ook maar "iets" met de Marine hadden uit te staan.
Wij waren "burger" ambtenaren met een militarisatiespeldje op, Nederlands-Indische Ambtenaren, ten laste van de Nederlands-Indische begroting.
Hun vertogen dat wij niets met de Marine te maken hadden gehad, deden vreemd aan. Zij berustten alle op persoonlijke inzichten en slechts vaagjes op het vlak van de wetgeving.
Een schrille tegenspraak met de gedachten en woorden van de toenmalige Commandant der Zeemacht in Indië, Lt. Admiraal C. E. L. Helfrich:

> "...... het was niet gemakkelijk van deze vaartuigen en hun bemanning te vragen, om diensten te verrichten waarvoor zij waren aangewezen en ik heb het dikwijls met een bezwaard hart gedaan. Maar als toenmalig Commandant der Zeemacht kon ik hen niet missen, en het is dubbel jammer geweest dat er zo bitter weinig van gered kon worden......"

Inderdaad...... dit apparaat ter zee onder Nederlandse Vlag met zulk een roemrijke historie ging ten onder.
Doch voor hen die de eer hadden bij dit korps te behoren, blijft de schone herinnering aan de goede diensten en de trouw aan de Nederlandse vlag.
In vervolgverhalen hopen wij U meer over deze Gouvernements-Marine, in het bijzonder over haar vele taken, te kunnen vertellen.

N.N.

TEMPO DOELOE . . . .

...... Bovenstaande foto is gemaakt op de Nieuwjaarsreceptie van de Regent van Magetan op 1 januari 1910 en verdient zeker een plaats in Tong Tong. Magetan was toen, dank zij de vruchtbare grond aan de voet van de Lawu een welvarend district, met een inwonertal van ongeveer 250.000 Indonesiërs, 200 Nederlanders en 800 vreemde Oosterlingen, in hoofdzaak Chinezen. Men kwam op deze Nieuwjaarsdag, nu 65 jaar geleden, tezamen in de pendopo van de Regentszetel, allen in groot gala. Wij danken deze foto aan mevrouw L. Muller-Ramakers Vermeys, die de herinnering aan een ver verleden aantrof in de nagelaten papieren van haar vader die men op de foto aantreft op de bovenste rij: hij is de zevende van links.

HET CORPS MARECHAUSSEE TE VOET

Op deze pagina onderaan vindt men de aankondiging van een bijeenkomst georganiseerd door de Officiersvereniging "De oud-Atjehmarechaussee" ter herdenking van het feit, dat 85 jaar geleden het roemruchte corps Marechaussee werd opgericht. Dat deze herdenking plaats heeft door oud-Atjeh-strijders is geen wonder: wel zijn er ook onderdelen op Java geweest, maar bij de term Marechaussee denkt men toch allereerst aan de rol, die het corps gespeeld heeft bij de onderwerping van het noordelijkste gebied van Sumatra. De uiteindelijk 1200 man die deel uitmaakten van dit keurcorps hebben in feite meer bijgedragen tot de pacificatie van dit weerspannig gebied dan de duizenden infanteristen in traditioneel verband sedert rond 1870.

Dat lag overigens niet aan de troep, maar wel aan een volstrekt ontoereikende strategische conceptie en slechte uitrusting van de legermacht, die keer op keer faalde tegenover de felste en moedigste tegenstander van het nederlands gezag, die de indische geschiedenis gekend heeft.

Toen eenmaal de gedachte gerijpt was, de guerilla's te bestrijden met contra-guerilla en de terreur met contra-terreur werden de Marechaussee-brigades voor deze rol uitverkoren. Het waren kleine eenheden van uitsluitend inheemse militairen, Javanen, Ambonezen, Menadonezen, Timorezen onder bevel van een europese sergeant ("baas") en een indonesische korporaal die het veld en de rimboe werden ingezonden, inplaats van zich op te houden achter versterkte linies. Een colonne van twee of meer brigades stond in de regel onder bevel van een nederlands officier. Het waren betrekkelijk kleine eenheden: de brigade bestond maar uit 20 man plus de beide aanvoerders. Instede van werkloos opgesloten te zijn in versterkingen zochten de Marechaussee de tegenstander op. De brigades waren self-supporting, kookten hun eigen potje en leefden en ageerden op dezelfde voet als de tegenpartij. Zij konden geruime tijd in de Atjehse rimboe geheel zelfstandig opereren, zonder contact met het grote, logge lichaam van "het leger" in Atjeh. Op hun eindafrekening staan welhaast ongelooflijke staaltjes van moed. Geen legeronderdeel van het leger telde proportioneel zoveel gedecoreerden als de Marechaussee: voor de Europeanen was de Willemsorde, voor de inheemse leden van de brigade een daarmee niet geheel equivalente onderscheiding. Werd de Willemsorde toegekend voor Moed, Beleid en Trouw, de inheemse mindere kon alleen onderscheiden worden voor Moed en Trouw (want, zo zei men, van beleid had hij geen kaas gegeten). Aan dit dwaze onderscheid is in 1927 een eind gekomen: toen werd een javaanse Marechaussee, die na een bloedig treffen, waarbij de nederlandse bevelstop in zijn geheel werd gedood het bevel over de restanten van de colonne overgenomen door een eenvoudige Javaan die het restant van de brigades veilig thuisbracht. De Gouverneur-Generaal De Graaff reikte hem de Willemsorde persoonlijk uit.

Uit de opstelling van onze vriend en medewerker de kol. b.d. Brendgen en andere bijdragen weet men, dat zelfs de tientallen jaren durende strijd in Atjeh geen wonden heeft geslagen die niet meer konden helen. Het soldatenkerkhof Peutjoet waar zovelen hun laatste rustplaats vonden is ook in Atjehse handen een ere-begraafplaats gebleven.

JHR

*

ATJEH-MARECHAUSSEES BIJEEN

Op 4 april zal van 17.00 tot 18.30 een receptie plaats hebben voor oud- "bazen" (brigadecommandanten), die bij het korps Marechaussee hebben gediend. De receptie vindt plaats ter gelegenheid van het feit dat het Korps Marechaussee van Atjeh en Onderhorigheden 85 jaar geleden werd opgericht.

De bijeenkomst zal plaats hebben in de Witte Societeit in Den Haag en worden gevolgd door een korpsdiner, waaraan een 35-tal officieren van het vroegere keurkorps zullen deelnemen.

DE WEDDENSCHAP

Vanaf het overdekte platje van de Witte Sociëteit klinkt een harde lach. Verschrikt vliegen enkele tekoekoers op uit de schaduwwerpende waroeboom, om na enige vleugelslagen weer loom op de takken neer te strijken.

De drie mannen, die om het met glazen bedekte tafeltje zitten, merken hier echter niets van.

Eén van hen schijnt te proberen de anderen van iets te overtuigen. Voorovergebogen gezeten gebaart hij met zijn beide handen, het bleke gezicht gespannen. "Betoel, 't is echt waar! Jullie geloven mij niet, maar ik zag het zelf!" Peter Damme slaat zich op de dijen van pret. "Brouwer, kerel, dat is de beste mop, die ik deze maand gehoord heb. Je zult wel danig in de olie geweest zijn, om zo iets te kunnen zien!" Verwijtend kijkt Harry Brouwer hem vanachter zijn brilleglazen aan. Men kan alles van hem zeggen, maar dronken is hij nooit geweest.

"Soedah, Harry, neem hem maar niet kwalijk", pleit de derde aanwezige. Met een glimlach legt hij zijn hand op de arm van zijn collega. Nono de Haas zit gewoonlijk, evenals Brouwer, de hele dag in de gloeiendhete douaneloods van de Emmahaven. Behalve de enkele keer dat ze een tip krijgen, dat Chinese smokkelaars zullen proberen hun waar aan wal te brengen, is er de laatste tijd niet veel te doen geweest. Ze hadden dan ook afgesproken deze middag in de soos door te brengen.

Nadat de twee vrienden ongeveer een kwartier gezeten zijn, komt Damme aanslenteren, kennelijk met zijn ziel onder de arm. De laatste is nog slechts twee jaar geleden uit Holland vertrokken voor een verband van drie jaar bij een grote handelsfirma. Hij steekt het echter niet onder stoelen of banken, dat hij blij zal zijn als zijn kontrakt afgelopen is. Dit klimaat hier is niets voor hem. Trouwens, de kerels, die hier zo'n tijdje zitten, hebben allemaal een tik. Tropenkolder!

Neem nou dat stomme verhaal, dat die Brouwer hem net vertelt. Dat hij op een avond naar huis loopt en onderweg aanlegt bij een satéverkoper. Als hij op het hem toegeschoven krukje plaats neemt, begint de verkoper de bestelde stukjes vlees aan een stokje boven het houtskoolvuurtje te roosteren.

Terwijl beide mannen dromerig in het vuur staren, horen ze plotseling een zachte stem vragen hoe laat het is. Met een ruk heffen beiden het hoofd op en zien een beeldschone vrouw staan, die hen glimlachend aankijkt.

Brouwer voelt een onaangename rilling langs zijn rug lopen en kan het gevoel niet van zich af zetten, dat er iets eigenaardigs aan de hand is. Wanneer hij naar de satéverkoper kijkt, ziet hij deze met half open mond de vrouw opnemen. Langzaam glijdt de blik van de man langs het lichaam van de, in sarong en kebaja gehulde, vrouw. Afgrijzen en angst tekenen zich af in de ogen van de verkoper, als hij naar de plaats kijkt, waar normaal de voeten van de vrouw horen te zitten. Hij slaakt een kreet van afschuw, gooit de stokjes neer en springt hals over kop weg, in zijn haast het etensstalletje omgooiend. Brouwer keert zich bliksemsnel om en kijkt naar de plek, die de satéboer zo heeft doen schrikken.

De adem stokt hem in de keel als hij merkt, dat de vrouw niet op haar voeten stáát, doch ongeveer een decimeter boven de grond zwééft!

Hoe hij die avond thuis is gekomen weet hij niet meer, maar nu nog klinkt de afgrijselijke lach van de vrouw, overgaand in een hoge gil, hem in de oren. Als hij dit verhaal aan Nono en Peter vertelt, verbreekt het daverende lachen van Peter de middagstilte.

"Wat denk je, No?", wil Brouwer weten. Het zit hem dwars, dat Damme de spot drijft met iets, waar hij geen verklaring voor heeft. Hij is er de man niet naar, sterke verhalen op te dissen.

"Ah, weet niet", komt het aarzelend uit de mond van De Haas. "Zelf heb ik nog nooit zo iets meegemaakt, ik kan dus niet oordelen, boeng! Maar ik heb wel andere mensen horen vertellen, Meestal gebeuren die vreemde dingen op vrijdagnacht ongeveer om twaalf uur en dan nog het liefst in de buurt van een kerkhof!"

"Juist", reageert Damme, "daar heb je weer dat waanzinnige gedaas. Op het kerkhof, midden in de nacht! Dé geijkte plaats en tijd voor spookverhalen en dergelijke nonsens. Ik wil er een kist bier onder verwedden, dat jij geen lef hebt om 's nachts op een begraafplaats te gaan zitten, Brouwer!"

"Inderdaad niet, daar moet ik je gelijk in geven. Bezoeken aan zulke plekken is juist niet mijn sterkste zijde. Neem nou dat oude kerkhof, dat nog dateert uit de tijd van de V.O.C. Ik zie me al bij die boom zitten, midden in de nacht. Mij een beetje te luguber!"

"Nou, ik wil het nog anders met je maken. Wij gaan vanavond naar dat oude geval. Bij de poort blijven jullie staan en ik klim er overheen."

"Eh, luitjes, maak nou geen lolletjes. Kramat (heilig) immers die plaats."

"Bemoei je er niet mee, De Haas", repliceert Damme en vervolgt:

"Kijk, jullie blijven mij in de gaten houden, hè? Ik ga naar die waringinboom midden op het kerkhof, steek een sigaret aan en rook hem op terwijl ik onder de boom zit. Dan kom ik terug en de kist bier is voor mij. Okay?"

"Ik voel er niets voor, Damme." "Oh, je durft dus niet?"

"Dit is geen kwestie van durven, maar ik vind het niet in de haak, om zoiets te wedden."

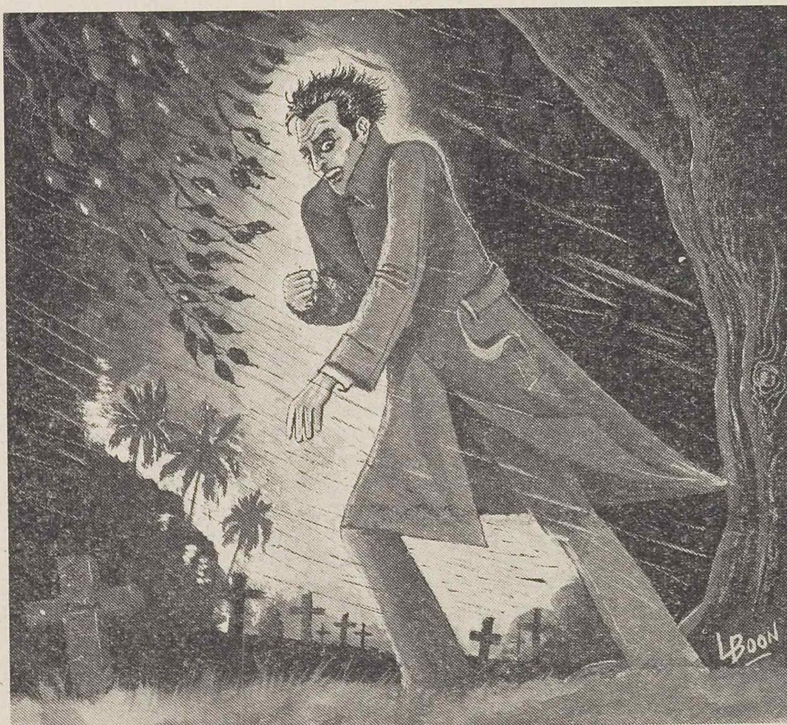
"Zeg liever dat je bang bent die kist bier te verliezen." "Man, klets niet. Je weet verduiveld goed, dat het daar niet om gaat."

"Dus je neemt het aan?"

"Best!"

"Goed, dan spreken we af vanavond hier om half twaalf bij elkaar. Dan lopen we van hier uit naar dat oude kerkhof. Ongeveer twaalf uur zijn we dan daar. Ik zie jullie dus straks."

Damme staat lui van zijn stoel op en

rekt zich eens lang uit. "Mah nja, jullie zijn knettergek", meent De Haas. "Dat geeft niet, kerel, morgen drink jij van mijn kist mee. Saluutjes!"
De Haas en Brouwer maken zich ook klaar om op te stappen. Als ze hun rekening hebben betaald, lopen ze gezamelijk het mulle pad af naar het strand. Zacht ruisend loopt de branding uit op het helderwitte zand, schuimsporen acher zich latend.
Terwijl ze naar de visser kijken, die overstag moet om de rivier op te varen die hier in zee uitmondt, mompelt Brouwer: "Ik had er niet op in moeten gaan." "Al dêh, laten we er maar niet meer over praten. Ga je bij mij thuis eten, Harry?" Langzaam sjokken ze door het zand naar de weg, die hen naar de stad voert.

Even voor half twaalf staat Peter Damme op en loopt naar de bar om zijn consumptie te betalen. De wind is gaan opsteken en de lucht ziet er al tamelijk bewolkt uit. Af en toe gluurt de maan tussen de wolken door. Terwijl Damme de soos verlaat en naar de afgesproken plaats gaat, ziet hij de twee anderen al staan.
"Vinden jullie het niet koud, jongens?" informeert hij.
"Nou en of", zegt De Haas, "en ik vind er niets aan."
"Zeg, Damme, laten we die flauwe kul voor gezien houden en er iets op gaan drinken." "Daar komt niets van in, Brouwer, je weet, een man een man, een woord een woord. Laten we maar meteen opstappen."

Zo gezegd, zo gedaan en gedriëen vervolgen zij hun weg naar de plek, waar in vroeger jaren de oude getrouwen van de V.O.C. hun laatste rustplaats vonden. Terwijl zij de brede laan aflopen, valt het hen eensklaps op, dat dit gedeelte van de stad helemaal niet meer verlicht is. Eigenaardig dat ze dat nooit eerder hebben opgemerkt.
Als ze voorbij de politiepost lopen, zien ze in de verte het hek van de begraafplaats.

Dat het onbehaaglijk weer is, daar zijn de drie mannen het wel over eens. Veel woorden hebben ze overigens niet te missen. Het bevalt vooral Brouwer niet om hier in het holst van de nacht rond te hangen. Bij het hek gekomen, turen ze door de tralies naar de graftomben en stenen die daar, zonder enige regelmaat, zijn neergezet.
Vaag te onderscheiden staat in het midden de reusachtige waringinboom. Op dat moment schuift een wolk voor de maan.
Een gure windstoot doet de mannen huiveren. Damme grijpt het hek en duwt er tegen. Het geeft niet mee, gesloten! Als hij zich omdraait, ziet hij Brouwer en De Haas gespannen naar hem kijken. "Laten we terug gaan", fluistert Harry. Even is het stil en hoopvol kijkt hij Damme aan.
Met een ruk keert deze zich echter om en klautert over de tralies. Als hij zich aan de andere kant van het hek bevindt, zegt hij hees: "Wacht hier op mij!" Dan draait hij zich om en verwijdert zich in de richting van de boom. De Haas en Brouwer grijpen zich aan de tralies vast en staren hem na. Harry Brouwer voelt een onbeschrijflijke angst in zijn hart opkomen. Waarom heeft hij deze dwaze weddenschap aangenomen?

*

Plotseling flitst er een vuur aan in de omgeving van de waringin. Het is Damme, die zijn sigaret aansteekt. Heel even is zijn gezicht te zien. Dan dooft het vuur en is alleen het gloeiende puntje van de sigaret zichtbaar. Huiverend staan de mannen bij het hek.
De wind jaagt huilend door de hoge bomen, die om en bij het kerkhof staan. er is zeker storm op komst!
Brouwer trekt de kraag van zijn jas op en schokt met zijn schouders. Hij grijpt Nono bij de arm, als hij ineens een vuurstreep in een boog vanaf de waringin ziet gaan. Damme heeft zijn peukje weggegooid, hij moet nu terug komen.
De wind is inmiddels in kracht toegenomen en wolkenflarden jagen in een razend tempo door de inktzwarte hemel. Van de maan is zo goed als niets meer te zien.
"Zie je al iets aankomen, No?" waagt Brouwer na enige tijd te vragen. "Niet, ik snap er niks van. Samen roepen maar." "Damme... DAMMMMEEE ! !" In antwoord daarop begint een stortregen neer te plensen, die hen verschrikt doet omzien naar een schuilplaats. Die is er, behalve bij de politiepost verder op, echter niet.
"Laten we naar de politie lopen, zij kunnen ons waarschijnlijk wel helpen". In een draf hollen ze de weg af, terwijl het water hen in de schoenen gutst.
Als ze het gebouwtje binnenvallen, staat de Javaanse posthuiscommandant op en vraagt hen, waar hij mee van dienst kan zijn.
Terwijl De Haas het relaas vertelt, grijpt de man al naar een sleutel, die aan de wand hangt en geeft één der tegen de muur zittende agenten een bevel. Met een kort handgebaar geeft hij De Haas en Brouwer te kennen, hem te volgen. Door de stortbui rennen de mannen naar het kerkhof.
Bij het hek komend opent de politieman dit, waarna ze zich, achter elkaar aanlopend, in de richting van de waringin bewegen.
De Haas is de eerste, die bij de boom aankomt en verschrikt blijft staan. "Mijn God, wat is er aan de hand?" hoort hij Harry Brouwer fluisteren. Ze staren naar het ineengedoken lichaam, dat daar tegen de boom leunt, de kin op de borst. Het is Peter Damme, volkomen doorweekt. De politieman knielt neer en heft Damme's hoofd op. Dan grijpt hij naar de pols en na enige tijd staat hij op. "Helpt U mij even, dan brengen we deze man naar het posthuis!"
Als Brouwer en De Haas elk aan één kant het lichaam van Damme onder de oksel grijpen en op willen lichten, gaat dat niet. Ze ondervinden weerstand en als Nono zich achter het lichaam op de knieën laat vallen, merkt hij, dat Damme's jas vast zit aan een kromme spijker in de boom, de onzichtbare hand die hem flauw deed vallen van schrik. Ontsteld kijkt hij op en vraagt: "Mati?" "Tidah, toean, kijkt U maar." Terwijl de regen gestaag in het gezicht van Damme slaat, knippert deze met zijn ogen en veegt met zijn hand over zijn gelaat.

DJANAKA

Carnaval in 1947

De heer E. A. Willems te Tilburg schrijft ons naar anleiding van ons stukje over Carnaval in Batavia in 1947 het volgende:
Ik heb toevallig voor de muziek mogen zorgen. Of ik toen bij de "Willy's Rhythm" of "Siamese Swingers" zat - beiden aangesloten bij "Wimpie Welfare", mag ik kwijt zijn.
Ik herinner mij nog bomvolle zalen, zowel de boven- als beneden zaal van AMVJ (v.m. Maison Versteegh"). Ik was geweldig onder de indruk van de mensenzee.
Bijna iedereen was gecostumeerd en gemaskerd. Ook vele indische mensen gaven acte de présence.
't Gemaskerd over straat lopen was inderdaad verboden. De feestgangers zetten hun maskers pas op in de hal van AMVJ.
Ik herinner me nog een voorval; een jonge man werd op een van die avonden smoor verliefd op een "verklede" ......jonge man. Het is alweer zo lang geleden, dat ik verdere details niet meer zo herinner, wel dat het een dolle, gezellige boel was zonder noemenswaardige incidenten.

Sukabumi . . . .!

Het stadje Sukabumi werd in Nederland genoemd door de recente aardbeving. Tong Tong en mijn vrouw gaan proberen hulpactie te voeren. Hieronder schrijf ik iets over dat stadje en de omgeving . . . .

Ik kwam voor het eerst in Sukabumi toen ik 6 jaar was en op de E.L.S. ging. Mijn ouders woonden een 20 km ver. Ik bleef tot mijn 9e jaar. Toen ik later op Batavia op school ging aan de HBS KW3, kwam ik nog weleens.

Nu woon ik in Jakarta doch bleef vaak dagen lang in Sukabumi. Want mijn vrouw werd in dat stadje geboren en wij hebben in de "beroemde" bergwijk van Sukabumi ons huisje, de wijk genaamd Salabintana, die vaak in indonesische liedjes bezongen wordt.

Hoe is Sukabumi nu? Van de goed geëxploiteerde plantages zijn slechts 10% over gebleven. Sinds 1940 werden zij verwaarloosd. Het is nu te kostbaar om op te bouwen, wijl ook de internationale markt voor thee en rubber onzeker is. De coca cola verdringt de thee en voor 40% verbruikt de wereld nu synthetisch rubber. Het bedrijfsleven is nu meer "gepopulariseerd" naar de volkseconomie. In de plantages worden nu veel volksgewassen verbouwd, zoals casave, mais, jarak, citronella, die gedeeltelijk ook ge-exporteerd worden. Zoetwatervisserij in het binnenland, zeeviseerij aan de zuidkust (wijnkoopsbaai) en hoenderparken floreren. De kué-Sukabumi (taartjes en andere lekkernijen), vissen, eieren en kippen worden dagelijks door snelle busjes, made in Japan, over 100 km naar Jakarta vervoerd en overstromen de pasars in de hoofdstad. Zo ook pisang, ananas en de bovengenoemde export producten (men kan zich indenken hoe de volkseconomie stagneert als de wegen door de aardbeving onbegaanbaar zijn!).

Naast de landbouw en visserij zijn er vele kleine en middelgrote exploitaties van mineralen uit de grond, voor grondstoffen voor bouwmaterialen, zoals steenbakkerijen, marmer, glas enz. Trouwens in Cicurug, 25 km ten westen van Sukabumi is een grote fabriek voor de productie van modern licht bouwmateriaal met hulp van de Belgische regering opgericht. Materiaal voor volkshuizenbouw. Er wordt momenteel geëxperimenteerd om een soort cement te fabriceren met grondstof uit die streek. De machinefabriek Braat, is nu uitgebreid en gemoderniseerd onder de naam van "Barata", terwijl iets buiten Sukabumi een Australiër een paardenfokkerij heeft ten dienste van de races in Jakarta.

Er zijn in Sukabumi ook pikante dingen......

Daar is nog altijd de politie school. Zeer veel politie mensen, die nu hun functies uitoefenen in geheel Indonesië hebben naast zich echtgenoten uit Sukabumi met wie zij verloofd raken tijdens hun studie, omdat Sukabumi bekend staat om de mooie meisjes......

In de weekends wordt Sukabumi nu ook druk bezocht zoals destijds, doch nu door gasten uit Jakarta met hun Mercedes Benz, Volvo, BMW enz. Twee jaar geleden gebeurde er iets, dat bijna diplomatieke verwikkelingen baarde. Eén van de dochters van wijlen President Soekarno ging stilletjes in Sukabumi trouwen met een buitenlands diplomaat, omdat de familie er tegen was. Het huwelijk werd geannuleerd en de ambtenaar van de burgerlijke stand in Sukabumi kreeg een reprimande......

Zoals ik al zei zit ik soms dagen in Sukabumi. Dat kan ik doen omdat ik een vrij beroep heb als economisch consultant. Ik neem dan mijn werk mee en telefoneer bpaalde dingen naar mijn medewerkers in Jakarta.

De temperatuur in Sukabumi is zeer aangenaam. In de nacht soms 10 graden Celcius. In de middag op zijn heetst 25 graden. Men zegt dat Sukabumi met Malang het beste klimaat heeft op Java.

Soms dwaal ik met mijn jeep rond langs de kleine wegen door de oude ondernemingen en desa's tot aan de zuidkust of tot aan de helling van de berg Gede. Dat is een straal van 60 kilometer. Je komt een warong binnen, drinkt thee of koffie of klapperwater of coca cola. Er zijn langs de weg ook keurige eethuisjes. De gerechten van vlees, vis, kip, garnalen met groenten en vele soorten sambals staan gereed op lange tafels netjes overdekt met plastiklakens. Alleen datgene wordt afgerekend wat je eet. Zo'n maaltijd kost je dan hoogstens 200 rupiahs inclusief koffie en pisang na (*f* 1,25). Je eet net zo lekker in zo'n warong als aan een deftig dinner met diplomaten of buitenlandse zakenrelaties in Ramayana Room in Hotel Indonesia dat je 100 gulden per persoon kost. Trouwens in Sukabumi kun je ook europees dineren in hotel Salabintana. Dat hotel in Sukabumi heeft alle comfort. Twee zwembaden, tennis en golfcourts en paardrijden. Een kamer, luxueus ingericht kost voor 2 personen 4000 rupiah, dat is *f* 25,—. Iets buiten Sukabumi heb je een half openlucht restaurant, midden op de sawah met sundanese gerechten, zoals gestoofde of gebakken vis en kip, veel groenten en sambals. Je kunt op stoelen zitten of op bale bale (divan) eten. Na het eten kun je een dutje doen op speciaal ingerichte ruststoelen wijl luisterend naar zacht volksmuziek. Je hebt veel pikulans met heel lekkere sate-kambing per 10 stokjes voor 150 rupiah of bijna 1 gulden.

Het prettigste is toch om met de eenvoudige mensen te praten. Hun gevoelens en hun denken te onderkennen. Over hun vreugdes en hun verdriet.

Daar het mijn beroep is, geef ik vaak adviezen. Maak ik voor hen berekeningen voor hun zaakjes. Bezorg hen relaties. Stap af en toe persoonlijk regelrecht naar de autoriteiten om hun zaakjes te bepleiten. Natuurlijk alles prodeo. Want verdienen doe ik wel van de rijke zakenmensen, die mijn adviezen ook weleens nodig hebben.

Ik heb veel gereisd en reis nu ook nog veel. Ik ken New York, Tokyo, Mekka en Moskou. Ik heb 10 jaar in Europa gewoond. Ik ben graag in Nederland. Europa is geordend (vaak ook niet meer !) en comfortabel.

Doch echt wonen wil ik toch liever in Indonesia en dan graag in de Preanger en liever nog in Sukabumi......

Suchjer Tedjasukmana

MR. ALI SASTROAMIDJOJO

Hij was een wat introverte en teruggetrokken figuur, een "echte" Javaan: Mr. Ali Satroamidjodjo, die op 72-jarige leeftijd de ogen voor altijd heeft gesloten. Hij heeft in de meest tumultueuze jaren van de jonge Republiek een grote rol gespeeld in allerlei functies, maar in het bijzonder als premier in twee kabinetten in de vijftiger jaren. Reeds voor hij in 1927 zijn meesterstitel behaalde aan de Leidse Universiteit, was hij al een op de voorgrond tredende figuur. Hij was één van de gangmakers van de indonesische studenten, die in de Perhimpunan Indonesia de strijd tegen de koloniale overheersing openden.

De meeste waarde hechtte deze Midden-Javaan aan hetgeen hij als premier presteerde door de voorbereiding en de organisatie van de Bandoengse conferentie (1955), die een der grootste triomfen van de indonesische buitenlandse politiek werd. Onder de deelnemers bevonden zich staatslieden van grote faam, zols Chou En Lai en Nehru. Een gesprek daarover kon hem uit zijn gebruikelijke gereserveerde houding lokken.

Na de proclamatie van de geleide democratie heeft hij nauwelijks meer een rol gespeeld, ofschoon zijn partij, de PNI, eerst geleidelijk aan invloed verloor. Soekarno en Ali dreven steeds verder uiteen. Na de omwenteling van 1965 bleef hij op de achtergrond, hetgeen gezien het wantrouwen van de nieuwe machthebber, Soeharto, jegens de oude politieke partijen en figuren nauwelijks verwondering kan baren.

Een trouw en bekwaam dienaar van de Republiek heeft nu voorgoed afscheid genomen.

JHR

Twee talen

Dialect mag nu in Nederland. Er is een rage aan de gang voor het verzamelen en op schrift stellen van de talrijke dialecten die dit kleine landje rijk is. Het zijn er meer dan U denkt!
Een kind dat dialect praat op school, mag zelfs niet al te snel gedwongen worden over te stappen op Algemeen Beschaafd. Langzaamaan wennen aan die andere tongval, dan komen er geen frustraties, aldus het Onderwijs. Ja, ja, waar je tegenwoordig al geen frustraties van oploopt! Wij vroeger, konden wel tegen een stootje, ons keurige Nederlands is er in "ge-djitak" (okki geven, op z'n Hollands!) maar ook komt die makkelijke overstap omdat wij - velen van ons, zal ik maar zeggen, om niet op lange tenen te trappen - niet alleen 2-talig konden spreken, maar ook 2-talig konden denken.
In Tjalie's voorwoord van "Ik en Bentiet" legt hij dit uitvoerig uit. Om tot een bepaalde verstandhouding te komen, veranderde men zijn spreekwijze tot de aangesprokene. Wie met de kleine man te maken had, sprak hem toe in zijn taal. Wie in zuiver Nederlandse "beschaafde" kringen verkeerde, bediende zich van het van hem verwachte zuivere Nederlands. Deze instinctief aangevoelde buigzaamheid is karakteristiek voor de mens die met meer dan een cultuur leeft. Dus van een dubbele beschaving.
Maar wat gebeurde er door deze "twee-taligheid"? De zinsbouw, de woordkeuze, de intonatie veranderde vaak en meteen ook de boodschap zelf. Onbelangrijk in gewoon Nederlands, werd wèl belangrijk, gewichtig, maar soms ook grappig, spannend, belangwekkend. En omgekeerd. De intonatie van het Indisch of het petjo (let wel, twee verschillende taalvormen!) was vaak de oorzaak van die verandering. Oordeelt U zelf eens bij de korte schetsjes van Aart Hienekamp (Nederlander) en Si Aart (Nederlander èn Indische jongen).
De verhaaltjes van Thijs Hazekamp zijn zuiver petjo. Ja, de Bentiets zijn nog in leven gelukkig. We hopen meer van Hazekamp en van anderen dergelijke stukjes te kunnen plaatsen!

L.D.

WAAR GEBEURD

Als opziener bij de RWD te Merauke, in voormalig Ned. Nieuw Guinea, zonder een speciale werkindeling, maar vrij gehouden voor werkzaamheden in de binnenlanden, zat ik dus vrij vaak in die vrijwel onbewoonde streken, midden in wildernis daar. Zo kon het gebeuren, dat ik eens, met een man of 8, per boot naar de bovenloop van de Maro-rivier moest gaan voor een opdracht. Na een dag of twee varen kwamen we voorbij een kleine nederzetting van de bevolking aldaar, waar we geroepen werden, om te helpen. Wat was het geval?

Alle jonge mannen waren het dorp uit, voor de jacht, of bezig met het maken van een prauw, elders. Zo bleven er alleen de vrouwen, kinderen en de oudjes over. Nu bleek er, midden in het dorp, ergens onder een opbergplaats voor brandhout een vrij grote python-slang te zitten. Of wij die wilden opruimen, daar zij er zelf niet erg op gebrand waren dergelijke visite te ontvangen, gezien de kinderen en honden.

Met ons allen aan land gekomen werden de strijdkrachten verdeeld en gewapend met stokken, was het dan ook zo bekeken. Hoewel het bijgeloof wil, dat, als er een slang wordt gedoodt, onherroepelijk de tweede moet komen opdraven. Maar dan zouden intussen naar wij hoopten, wel de mannen zijn thuisgekomen. Dus gingen we weer aan boord en ging de tocht verder.

A. Hienekamp

ZELFDE VERHAAL, EH-HEBEUR

Vroeger ja lui, toen ik nog in Nieuw Guinea werkte, bij de RWD. mijn pangkat is opziener en mijn werk, de meeste tijd ik moet de utan in. Zo, op een keer, ook zo, ik moet met 8 Papua's met de boot naar boven, de kali-Maro op. Wij varen al een paar dagen, ister een kleine kampong, waar de vrouwen ze zitten te gillen tegen ons. Ze vragen ons hulp, omdat de mannen al weg uit de kampong voor jagen, of ze gaan een prauw maken, in de utan. Sisahnja, alleen de vrouwen, kinderen en de oudjes, jang kan niet meer mee op jacht.

En wat denk je......, ister een grote ular patolla in de dapur, midden in de kampong, onder de kolong van hun brandhout-opslagplaats. Maar ze zijn bang, tentu, sebab ister veel kleine kinderen en honden enzo. Dus wij gaan deraf van de boot en allemaal pakken een stok en usir dat beest, tot hij komt eruit en gewoon ge-pentung, tot dood.

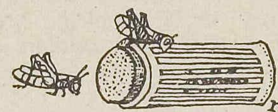
Maar ja, katanja, als je maak dood een slang, gegarandeerd, die andere hij komt. Maar we kunnen toch niet wachten, tot die andere hij zoekt zijn vrouwtje? Dus wij zeggen tegen de mensen djaga maar, tot jullie mannen terugkomen uit de utan, maar wij moeten verder, bukan? Nou ja, eerst een beetje makan en toen moeten we verder varen.

Si Aart

ADOE DJANGKRIK

Op een dag, al mahrip ik loop bij Koendjaranplein. Op de hras ik siet iemand haat soeken iets. Ik haat kijken hij soek wat, djebol si Pong hij haat soeken djangkrih.
Ik seh: "Pong, kajah opo donker-donker jij haat soeken djankrih."
Dan Pong hij seh: "Als soeken djangkrih beter soon tijd. Overdah je ken niet horen ngerihnja, alleen safens hij haat ngerih".
"Pas efentjes ik fin al drie en een hrote djaliteng. Traks tuis tah kasi een hrote lombok njang hoet pedes en dan morhen tah adoe tehen die djaliteng fan Tjen."
Omdat ik gout niet van adoe djangkrih ik haat maar weer ferder.

Thijs Hazekamp

FLIEHEREN FOOR NEKS

In de verkantie ik en Pang wij lopen in Meritjan. Niks te doen. Pas smorhens tien ier. Wintja hoet foor lajangan, maar flieherenja ndah poenjah en dompetnja als altijd leeh.
Ook si Pang hij heb heen flieher.
Tot wij sien in de luh twee fliehers so te sien willen haan hlasen.
Een blauwe en een hele. Njang heel een beetje sinting maar hij branie. Opeens hij njèroh en...... del, de blauwe lap.
Wij rennen, maar omdat wintnja sterk hij fal fer en wij al mengè mengè. So te sien hij fal dicht bij Lampersarie en si Pang pas siek hewees, dus wagten maar tot nog een lap.
Opeens kom weer een nieuwe djago. Dese met strepen en hij daag uit njang heel. Nog niet wat wat, njang heel al lap en wij weer rennen. Wintjna nu niet meer sterk en dese fal niet fer. Pang hij spring en hij roep: "W I S !" Ik direk soeken blindrong foor benangja. Benangnja feel en hoet hlastouw net tjoekoep voor ons.
Eerst wij haan een beetje oeloh flie-hernja laatmaar niet sinting en dan tingal oplaten maar.
Leuke dag dese.

Thijs Hazekamp

De Hernieuwde Kennismaking

Tijdens ons weerzien met Indonesië vorig jaar, na een afwezigheid van bijna twintig jaren, deden mijn vrouw en ik ook de begraafplaats op Tanah Abang in Djakarta aan voor een bezoek aan de graven van familieleden.
Bij Toko Kembang "Hortensia", een fel-groen geschilderde houten keet, gelegen op de hoek tegenover de begraafplaats, waren bloemen verkrijgbaar, zoals gerbra's, asters en andere soorten, waaronder de sterk riekende sedap malam.

Het was net of de tijd had stilgestaan. Nog steeds geen of weinig verandering in de plaatselijke situatie.
Als vanzelfsprekend kwam ook weer het tawarren op gang. Volgens de gangbare spelregels probeert de aspirant-koper of koopster de prijs af te dingen, waarbij het trekken van een ontevreden of somber gezicht uitdrukking tracht te geven aan het feit, dat het aangebodene niet of nog maar net het kwalitatief minimum kon halen. Met dezelfde uitdrukking op het gezicht werd verder nog quasi verveeld rond gekeken, om uiteindelijk vast te stellen, dat de keuze aan bloemen maar erg beperkt was.

Als de bloemenverkoper met zijn geduldig verweer daartegenover geen goed tegenspel zou kunnen leveren, zou hij door moedeloosheid vanwege al de gespuide zwartgalligheid, al lang ten onder zijn gegaan.
Zodra wij door de bekende poort waren, die toegang gaf tot de begraafplaats, kregen wij het zekere gevoel, dat wij zonder begeleiding wel de weg naar de graven konden vinden. Zeker met als markant uitgangspunt het graf van Kapt Jas, moest dat feilloos kunnen gebeuren.

Alsof nooit eerder te zijn weggeweest, werden wij vriendelijk begroet door menige pendjaga kuburan. Een aanbod om van hun diensten gebruik te maken, werd weggewuifd, want hetgeen dat niet zo dadelijk werd verwacht, gebeurde.
Vlak achter ons liep al een katjong (jongen) met ons mee met een blik water aan een hengsel in zijn hand.
En toen wisten wij het weer. Het water, ja, om de vazen schoon te wassen en weer met vers water te vullen voor de bloemen.

De gekochte bloemen diende je ook aan hem af te geven. Dat hoorde zo. Hiermede werd ook bevestigd, dat tegen betaling zijn diensten werden aanvaard.

Onder het lopen merkten wij al gauw, dat wij niet de juiste richting hadden genomen. Alsnog hadden wij getracht de goede te vinden.

De strijd tegen de taai groeiende alang alang overwoekering was merkbaar, de zwart geblakerde omgeving en de verschroeide zerken. Toch was er onderhoud aan de graven. Waarschijnlijk komen nog steeds financiële giften binnen of wordt prestatie geleverd op basis van toekomstige betaling. Vermoedelijk is er ook van gemeentelijk dienstverband sprake bij enkelen, met of zonder de stimulerende invloed van giften.

Na nog enige tijd te hebben gezocht zonder resultaat, stond mijn vrouw plotseling stil. "Weet je", zei ze, "ik word er zo nerveus van; dit ben ik niet meer gewend." Ik begreep eerst niet, wat zij bedoelde. Ik dacht, dat de omgeving haar zo deprimeerde.
"Dat joch daar, steeds maar achter ons aanlopend zonder een enkel woord te zeggen. Dat maakt mij toch zo nerveus."

Betrokkene was, gebruik makend van de rust, die de pauze hem bood, op een grafzerk gaan zitten en sloeg ons afwachtend gade.

"Vreemd, daar had je vroeger geen last van. Nu heb je een dienstvaardig persoon liever naast, dan achter je lopen," verbrak ik de stilte. "Kom laten wij naar het kantoor van de registratie gaan, daar aan de poort."
Nadat met enig naslagwerk in de overlijdensregisters de nummers der graven waren gevonden, kreeg ik een tiental vrijwilligers mee voor het speurwerk. Zij verspreidden zich over het terrein en schreeuwden elkaar gegevens toe. Na wat zoeken werden de graven gevonden. Ook het graf van mijn moeder werd tenslotte gevonden, hoewel zwart geblakerd, toch in nagenoeg gave toestand.
Eén van de mannen moest, nadat het graf was gevonden, daarover toch nog het volgende opmerken: "Hadden jullie mij tevoren gezegd, om welk graf het ging," zei hij verwijtend, "Dit is het graf van de moeder van een politie-

(lees verder volgende pagina)

man. Die had ik jullie zo kunnen aanwijzen."
Toen wendde ik mij tot de spreker. Hij had een hoed op. Van een afstand kruisten onze blikken elkaar en toen plotseling was er contact...... een hernieuwd contact, na zovele jaren. Een brede grijns van herkenning en toen: "O, maar U bent de politieman, die ik bedoel. Maar, wat bent U dik geworden."
"Ja," zei ik, met uitgestoken handen op hem toekomend voor de hernieuwde kennismaking. En wijzend naar mijn vergrijsd hoofd: "Dik en grijs door de jaren." (Bukanlah gemuk sadja akan tetapi rambut djuga sudah ubanan.)
Na bijna twintig jaren wist hij nog te onthouden: "Itu kuburan ibunja tuan polisi."

J. F. BERKHOUT

VREEMDE "VERGISSING"

In "Hoe is het werkelijk in Indonesië" vermeldt de schrijver Agus Daruch een artikel in "De Groene Amsterdammer" van een zekere Prof. Pluvier als een voorbeeld van onwelwillende afbrekende critiek op Indonesië.
Nu kan men zulk soort critiek in een links blad als "'De Groene Amsterdammer" verwachten. De zaak wordt evenwel anders als dezelfde 'professor', dr. J. M. Pluvier, lector in de moderne geschiedenis van Azië aan de Universiteit van Amsterdam, in "Onze Jaren '45-70", door Minister van Staat W. Drees sr. ingeleid als een wetenschappelijk verantwoord werk, onwaarheden vertelt.
In dit ongetwijfeld interessante werk, dat onder leiding van een wetenschappelijke redactie staat, schrijft Pluvier in zijn bijdrage over de Japanse bezetting van Z.O. Azië op bladzijde 121 over 'het massaal overlopen van de inheemse ambtenaren - ook van de politie - in Ned.-Indië, waarin hij een bewijs ziet van de geringe mate van loyaliteit tegenover de 'koloniale' regering.
Het is moeilijk aan te nemen dat deze lector in de moderne Aziatische geschiedenis niet op de hoogte is van de strikte opdracht van het Ned.-Indische Gouvernement aan alle burger-ambtenaren om bij bezetting op hun post te blijven en zolang mogelijk in het belang van de bevolking werkzaam te zijn. Een regeling die ook voor het Westen onder de Duitse bezetting gold.
Verder constateert Pluvier dat 'in alle koloniale gebieden de inheemse bestuursambtenaren zonder blikken of blozen zich in de Japanse heerschappij hadden geschikt'. Een onjuiste formulering die veel ergernis geeft aan hen die er getuige van zijn geweest met hoeveel zorg, angst en onzekerheid die inheemse ambtenaren toen de toekomst tegemoetgingen. Nergens was dan ook een onheuse houding van die ambtenaren tegenover de Nederlandse gezagsdragers sprake.
Het is goed om een man als Pluvier te signaleren, die veronderstelt wordt in dienst van de wetenschap werkzaam te zijn.

P. A. v.d. POEL

Er zijn in de laatste geschiedschrijving over Indië-Indonesië, bewust of onbewust, veel kwalijke informaties neergeschreven door z.g. "experts" die beter konden en moesten weten. Zij werden helaas niet altijd officieel gecorrigeerd en zo blijft vooral onze "koloniale" geschiedenis overgeleverd aan politieke kortzichtigheid of gewoon onbegrip over bepaalde situaties. Zwarte bladzijden zijn vlugger geschreven dan ongedaan gemaakt.
Wij zijn inzender v.d. Poel meer dan dankbaar voor zijn correctie en prijzen ons - voor de zoveelste maal - gelukkig dat er tenminste één blad is, dat nog kan en wil signaleren. - Red.

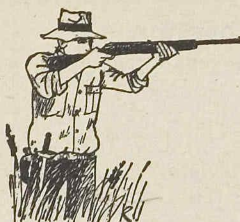
OPROEP

Zou Wim Wevers contact willen opnemen met A. Hienekamp, Weldam 22, Haarlem. Wim Wevers heeft met de heer B. Metselaar in de Japanse bezetting in het kamp Madjalengka (Cheribon) gezeten. Hij heeft een zuster, Sonja en een broer, die bij de Politie te Gombong was.

REÜNIE VINCENTIANEN

Op zaterdag 3 mei a.s. wordt in het Prinsenhof in Utrecht een reünie gehouden van Vincentius Kramat 134/Bidara Tjina.

Inlichtingen: P. Rodrigues, tel 02521-1 53 13, E. Spier, tel. 02502 - 6968, en W. Melger, tel. 08370 - 1 30 72.

HET GELUK VAN HET JAGEN

"De jacht behoort tot het zuiverste repertoire van het menselijk geluk"
José Ortega Y Gasset.

DE MENSENETER (II)

JACHTBELEVENISSEN OP OOST-SUMATRA

door J. G. A. LA BASTIDE

Ik vroeg de man die deze geschiedenis vertelde of men een poging had gedaan om de menseneter bij de resten van zijn prooi te schieten, maar hij antwoordde ontkennend. Dat is altijd de moeilijkheid bij deze ongelukken. De nabestaanden van het slachtoffer, enerzijds begrijpelijk, dulden meestal niet dat het lijk nog een nacht blijft liggen om als lokaas te dienen. Ook hun godsdienst speelt hierin een rol. Dat zij daardoor indirect schuldig zijn aan alle daaropvolgende slachtoffers komt niet in hen op.

In de daarop volgende maanden april, mei en juni 1954 doodde de menseneter dan ook nog vier andere mensen (allen vrouwen) en verwondde levensgevaarlijk een vijfde, een man die zich op het laatste ogenblik verweerde met zijn parang. Gedurende deze periode sprak ik te hooi en te gras dezelfde militair uit het eerder vermelde detachement. Het was steeds dezelfde geschiedenis: geen toestemming van de familieleden om de resten van het lijk nog een nacht te laten liggen. Wel werden er met vereende krachten overal vallen opgezet, meestal met een hond als lokaas. Doch zonder resultaat.
Intussen gebeurde wat er tenslotte altijd gebeurt in het geval van een echte man-eater: de streek raakte in paniekstemming. Hele gezinnen trokken weg; de pondok waar het ongeluk met de knaap was gebeurd verloor in een week tijds twee vrouwen en werd helemaal verlaten. Een groot gedeelte van de aanplant van G.M. werd helemaal niet meer getapt omdat men eenvoudig weigerde de zuidelijke blokken in te gaan. De mensen durfden pas op klaarlichte dag uit hun huizen te komen, gingen met groepjes tegelijk naar hun werk en sloten zich lang voor zonsondergang weer op achter slot en grendel.
De Engelse administrateur van G.M. deed in die periode herhaaldelijk een beroep op de plaatselijke autoriteiten. Deze reageerden door op gezette tijden jeep-patrouilles vol gewapende militairen of politie door de geteisterde streek te sturen. Dat deze activiteiten geen resultaat boekten behoeft geen betoog.

Tenslotte, nadat hij in totaal 14 mensen had omgebracht, beging de tijger zijn enige en voor hem fatale "fout". Hij doodde een zestienjarig meisje zonder familie.

Letterlijk was dit laatste weliswaar niet helemaal juist, het kind leefde samen met een tante, maar die was behalve kinds van ouderdom ook nog stokdoof en had nauwelijks meer kontakt met de buitenwereld.
Merkwaardigerwijs woonden deze twee mensen in dezelfde pondok waar ook het eerste slachtoffer van de tijger, Samini, woonde. Het meisje had, zoals zij iedere ochtend deed, vroeg het huis verlaten om kleren te wassen aan de gemeenschappelijke dorpsput. Deze put, op slechts kleine afstand van de pondok gelegen, was echter practisch geheel aan het oog van de meeste huizen onttrokken daar zij gelegen was in een vrij diepe inzinking van het terrein.

Niemand van de andere dorpelingen heeft die ochtend dan ook iets gezien of gemerkt totdat enige vrouwen, die eveneens met hun was naar de put waren afgedaald even later luid gillend de pondok weer in kwamen rennen. De onmiddellijk met parangs en speren toestromende mannen vonden slechts wat de vrouwen voor hen hadden gevonden: een stapeltje wasgoed, een gescheurde sarong die aan een doornige tak was blijven hangen, en bloed.

Niet veel bloed, eigenlijk alleen een paar druppels. Maar in de natte modder rond de put stonden duidelijk en diep, de brede sporen van de menseneter.

De mensen waarschuwden de afdelingsassistent en deze, op zijn beurt, de dichtstbijzijnde politiepost. Bij uitzondering ging alles snel en efficient die ochtend. De politiepatrouille stond twintig minuten later in volle sterkte (8 man) bij de put en begon direct het onduidelijke bloedspoor te volgen, de aanplant in. Zoals te verwachten liep dit spoor in rechte lijn naar de bosrand waar het verdween in de warwinkel van lalang, bambu-opslag, lantana en rhododendron. Na een korte beraadslaging werd snel besloten. De hele mannelijke bevolking van de pondok (ongeveer 25 man) ging in een lange lint dwars het bos in, met op onderlinge gelijke afstanden tussen hen in de met karabijn gewapende agenten. Met veel geschreeuw en getier ging de linie langzaam vooruit. Ver hoefden zij niet te gaan. Geen vijftien meter naar binnen werd het lijk gevonden. Geheel naakt, maar afgezien van een paar diepe wonden in de nek, wonder boven wonder verder gaaf. De tijger was door het vroegtijdige tumult opgeschrikt en had zijn prooi laten vallen.

Ik ben er van overtuigd dat verscheidene mensen hun leven te danken hebben aan het toen volgende doortastende optreden van de betrokken postcommandant.

Deze man, een ontwikkelde Oost-Sumatraan en ex-onderofficier bij het voormalige KNIL, realiseerde zich op dat ogenblik dat er geen direct familielid van het slachtoffer bij de aanwezigen was en verbood prompt het lijk te verplaatsen of zelfs maar aan te raken. Vier van zijn mannen ter bewaking achterlatend spoedde hij zich met de overige drie agenten terug naar de pondok. Daar aangekomen vond hij wat hij gehoopt had te zullen vinden: veel lawaai en konsternatie bij de vrouwen, maar niemand die er aan gedacht had de bejaarde dove tante in te lichten. Bij onderzoek bleek deze dan ook nog in diepe rust op haar bale-bale te liggen. Onmiddellijk posteerde hij twee van zijn mannen bij de ingang van het huisje en dreigde met moord en doodslag een ieder die het zou wagen om maar in de buurt van de oude dame te komen. Vervolgens ging hij met de derde agent weer terug naar de plaats des onheils. Daar joeg hij de nog steeds verzamelde bevolking weg.

Toen de laatste van hen verdwenen was werd het weer stil in het bos. Bahrum Sjah schraapte zijn keel en keek naar de dode Alimah. Zijn vijf manschappen, de handen nerveus aan de grendels van hun Hembrug karabijnen, keken eveneens naar het lichaam. Het slachtoffer van de menseneter lag op haar rug, een arm vreemd verwrongen onder zich, de andere uitgestrekt naar achteren. Alimah's jonge knappe gezicht was naar hen toegekeerd. Zij had de ogen dicht. Bahrum Sjah schraapte voor de tweede keer zijn keel, want de onkiese opmerking die hij had willen maken was hem in de keel blijven steken.

Hoewel het klaarlichte dag was voelde hij het donker oprijzende struikgewas als een tastbare dreiging om zich heen. "Wat staan jullie daar te kijken!" barstte hij tenslotte los. "Een hoogzit, dat is wat we nu moeten hebben!"
"Een hoogzit!" schimpte een van de agenten terug. "Waar moeten wij een hoogzit maken, in de struiken?'
Het was waar. Het struikgewas stond als een muur manshoog om hen heen, maar zonder een enkele geschikte boom om een hoogzit in te bouwen.

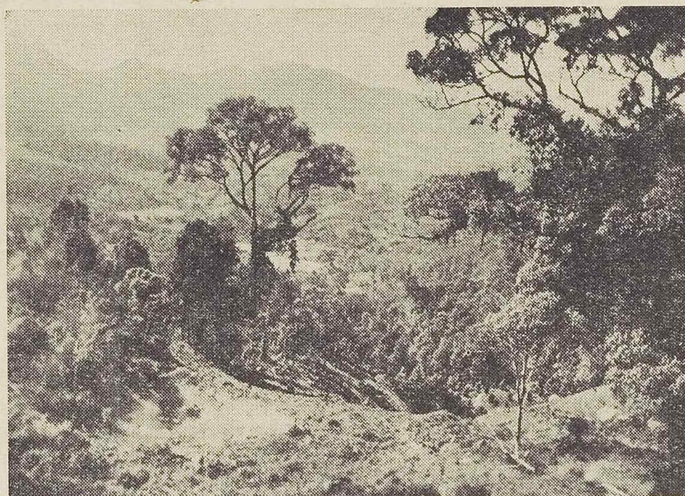
(lees verder volgende pagina)

Bij onderzoek vonden zij een meter of twintig verderop een zware bambustoel, die hoog en sterk genoeg was voor het vereiste doel. Maar nu was goede raad duur. Het lijk verplaatsen of niet? Lang werd daar beraadslaagd, terwijl de zon hoger en hoger steeg. Ten slotte begonnen zij dan toch aan de bouw van een platvorm in de bambustoel, nadat een van de mannen het benodigde gereedschap in de pondok had opgehaald, benevens de tas met persoonlijke eigendommen, thermosfles en voedsel, uit de jeep van de commandant.
Laat in de namiddag kwam het gevaarte gereed; en een gevaarte was het. bijna vier meter boven de grond, vervaardigd van gespleten bambu samengebonden met ijzerdraad, en plaats biedend voor wel zes man.
Thans was het zaak om het lijk te verplaatsen! Het lijk, dat al bijna twaalf uur in de gloeiende zon had gelegen... "Dirun, Achmad en Dul, ga het lichaam ophalen!"
Dirun, Achmad en Dul wisten zich het zweet uit de ogen, schuifelden wat met hun dienstlaarzen in het gras, maar maakten geen aanstalten aan het bevel gevolg te geven.
Bahrum Sjah wachtte het voorgeschreven aantal minuten om vast te stellen of er sprake was van insubordinatie of niet. Toen begon hij te spreken. Hij sprak langdurig en vloeiend achtereenvolgens in het Maleis, in Karo-Batak, in Menangkabaus en in Javaans. In deze toespraak zette hij uitvoerig uiteen hoe hij dacht over de lagere rangen bij de politie in het algemeen en over Dirun, Achmad en Dul in het bijzonder.
Hij besprak ook de voorouders van Dirun, Achmad en Dul, waarbij hij uiting gaf aan zijn twijfels, of deze voorouders wel tot het menselijke ras konden worden gerekend. Immers, het was een wetenschappelijk vaststaand feit, dat de mens van de apen afstamde. Bij Dirun, Achmad en Dul was dit evolutieproces echter sterk vertraagd, ja, had vermoedelijk zelfs nog geen aanvang genomen.
De drie agenten, die hun commandant kenden, waren al lang voor het einde van de toespraak weggesjokt in de richting van het lijk. Na een haastig gemompelde bede om vergiffenis tot de Almachtige, versleepten zij het lichaam van Alimah bij de voeten, een vijftiental meters de kant van de hoogzit uit. Daarbij veranderde haar houding bijna niet.
Intussen begon de zon steeds verder weg te zakken achter de boomtoppen, lange schaduwen voor zich uitzendend. Het nachtleven begon te ontwaken; het ritselde tussen de dichte lantanastruiken. Een vlucht kalongs wiekte traag en geluidloos in de richting van de pisangaanplant in het westen.

(wordt vervolgd)

☆
★ ★

DORUS, EEN KLEINE GROTE MAN (IV)

Ontginning op de afdeling Tjikembar (onderneming Giriawas). Kijkend in zuidelijke richting ziet men de onderneming Banjarwangi.

Op een keer, in het begin van de twintiger jaren was ik op herhalingsoefening. En Joan Vrossink en ik waren de twee enige indische jongens in een geheel europese sectie pas aangekomen beroeps. En dat was voor ons een speciaal geval, want wij moesten in Bogor i.p.v. in Bandoeng opkomen.
Er was grendel inspectie en iedereen voor Dr. Voet (nu allang overleden) ONTKLEED OP SOKKEN!
Voor ons was het snel afgelopen: "gaan jullie maar weg, jullie zorgen goed voor je lichaam".
De sokken gingen uit. Maar toen had je de dokter moeten horen tegen die baroe's! Jullie moeten elke dag je voeten wassen en baden, was de quintessens ervan.

*

Toen ik nog op Giriawas werkte (en niet op Djajasana) gebruikte ik de moter, een Cleveland één-cylinder tweetakt. Dat ding was goed, maar alleen had het geen voorwielremmen.
Ik had geen rijbewijs, geen rijvergunning, geen provinciale vergunning, geen goede remmen! Dus je begrijpt!
Op een keer reed ik van Tjikembar [1]) terug naar de fabriek en op de grote weg passeerde ik de Commissaris van Politie uit Garoet op zijn motor met zijspan en twee agenten.
Ik reed meteen hard door en schoot de weg naar Giriawas in. En je weet in dat eerste stuk is er een ongebruikte afslag naar Djolok, vóór de djambatan naar de kina van Sitoe-Ajoe [2]). Ik sloeg meteen de richting Djolok in en was om de hoek aan het oog van de politie onttrokken. Ik hoorde hun motor de weg naar de fabriek opgaan.
Ik reed naar Djolok en zette mijn motor in de plukloods bij de grote vijver en ging de tuinen in. Pas 's middags reed ik van Djolok naar de fabriek.
Eén van die lui, een fabrieks boedjang kwam naar mij toe: "Djoeragan disaoer koe Djoeragan Kawasa." Dus ik ging naar boven naar van Meeuwen.
"Zeg, J......, de politie is hier geweest en zij hebben mij gevraagd of er hier een motor was. Ik heb hem direct gezegd; neen ik heb hier geen motor. Ik heb moeten liegen voor jou! Je moet toch zorgen dat je je rijbewijs en andere vergunningen krijgt, want anders is het beroerd voor mij".
Maar zij hebben mij toen niet gepakt.

'Mang Sasmita

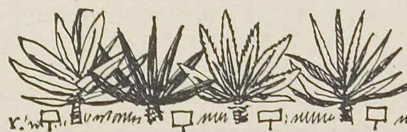
---

[1]) Tjikembar: de geheel apart liggende afdeling van de onderneming Giriawas.

[2]) Djolok en Sitoe-Ajoe twee afdelingen onder mijn beheer. Op Djolok woonde ik. Op dié plek, in een ouder huis, werd Kees Kan geboren. In ieder geval was Emah Deot, mijn oude kokkie, vroeger zijn "min" oftewel degene die hem droeg en verzorgde. Kees' vader en de latere minister waren broers (of neven).

Voorjaarspraatje

Omstreeks deze tijd verleden jaar, belde Tjalie mij op, om te vragen of ik zin had om te experimenteren met kedelee. En, zoals ik, en velen mèt mij, graag tropische planten "proberen" in de tuin, zo leek me dat idee van kedelee ook aardig. Er waren al wel proeven genomen hier in Nederland, die geen bevredigende resultaten hadden opgeleverd, maar ja, in 't groot, als industrie voor de economie van een land, of in 't klein voor huishoudelijk gebruik.
Wij maakten een hoekje vrij op ons grote achtererf en de zaden die Tjalie bracht gingen de grond in. Toen maar wachten op de warmte die niet wilde komen. In plaats van binnen de twaalf dagen, kwamen de boontjes pas na vier weken op.
't Viel me nog mee dat ze niet allemaal verrot waren door alle regen. Integendeel, van de 120 zaden die ik plantte, liepen er 120 uit. De plantjes groeiden geweldig, vormden veel stikstofballetjes en nog veel meer blad. Maar peulen?......
't Resultaat was bedroevend; dácht ik eerst. Tòch?
Ten eerste wat 't geen uitgezocht zaad, maar industrie-kedelee van een fabriek. Bestemd om te verwerken. Daarover heen al die koude en nattigheid. Dat we toch nog een paar emmers peulen hebben geplukt, viel eigenlijk mee. Bovendien waren er bij, die gevuld waren met vijf, zes zaadjes. De meesten met twee en drie en veel ook helemaal "kètjèng", leeg.
Samen met de overbuurman dan, die drie emmers peulen. Hij had ook evenveel zaden als wij uitgelegd. De smaak van die groene bonen, gekookt, was erg lekker. Typische note-smaak die herinneringen opriep aan stoeptreden op een koele achtergalerij; met een grote mand kedelee-godok, dampend uit de keuken.
Nu hebben we dus beter zaad. Geselecteerd en ontsmet. Ik heb 't verdeeld onder vijf of zes liefhebbers. De belangstelling voor de consumptie bleek groter dan de lust om de kedelee te planten. Begrijpelijk. Niet iedereen houdt van tuinieren. En die er wel van houdt heeft niet altijd plek. Van 't geiteweitje bij 't huis maakt hij/zij liever iets gezelligs met veel kleur en geur, herstel, fléur. Romantische geuren zijn ouderwets, Die vinden we niet veel meer bij de bloemen die alleen nog maar op schoonheid worden gekweekt. Deze ruiken zakelijk.
Van dit nieuwe zaad durf ik eigenlijk wel wat meer te verwachten.
U weet hoe geplant moet worden?
De rijen 70 cm uit elkaar en 6 tot 7 cm in de rij. Niet dieper dan 5 cm. En begin Mei is de goede tijd; tot half Mei kunnen we altijd nog nachtvorst krijgen.
En zo zet ik ieder jaar ook lomboks in de grond. Vóór-verleden jaar kon ik ettelijke kilo's prachtige grote glanzende lomboks invriezen. Verleden jaar was ik al blij met een handvol. E.e.a. hangt eenmaal af van de weersomstandigheden.
Teleurgesteld moeten we eigenlijk nooit zijn, alleen maar blij als het een keertje "lukt".
De sladah-aër in mijn vijver boldert vrolijk over de rand, maar is 't dan ook geen tropische groentesoort, al aten we 't vroeger in Indië erg veel. Alleen maar één, die "de boer hier niet kent". Met de bekende consequentie.

In België ligt 't wèl in groentenwinkels. Daar weten ze wat lekker is; en goed voor de mens. Sladah-aër werkt zuiverend op de lever. Mijn stekjes plukte ik in een sloot langs de weg, in de buurt van Wijk-bij-Duurstede, nog geen drie jaar geleden. Onlangs keek ik op dezelfde plek. De vervuiling liet ook daar zijn sporen achter, door van sladah-aër geen spoor meer achter te laten.
Maar wie stekjes hebben wil, kan ze nu bij mij komen halen. Met straks weer plantjes van Nieuw-Zeelandse spinazie, die, hoop ik, binnenkort als ONKRUID uit de grond zullen schieten. Een paar jaar geleden legde ik zaden uit. Sindsdien pluk ik van mei tot november, december takjes voor de lodèh, als groenten bij de kentangs. Heerlijk.
Overal komen de plantjes op; tussen 't hondsdraf en de brandnetels. Tussen haakjes, dáár maakt u toch geen omweg voor? Trek uw rubber handschoenen aan...pluk...pluk...pluk en eet ze veel die malse topjes van de brandnetel. Goed tegen jicht en rheumatiek. Voor honderd andere kwaaltjes. En de voorjaars-reiniging.
En neem dan ook gelijk alle Melde mee die u tegen komt op uw weg; die brave Hendrikken zullen u beter smaken dan spinazie uit de winkel. Waar geen vleug natuur-smaak meer aan is. Er is nog zo veel dat Moeder Aarde ons van harte gunt. Al moeten we soms een beetje zoeken. We kunnen eenmaal niet verlangen dat ze 't ons aan huis komt brengen; schoon gemaakt en wel. En 't is zo gezellig, dat "ramban" langs veld en wegen. Van lieverlee, meer wegen dan veld, helaas!
Bewust breng ik nu veel kedelee-producten op tafel. Altijd in combinatie met rijst of andere graanproducten, zoals staat aangegeven. Soya-boon en graaneiwitten vullen elkaars tekorten aan.
At ik vroeger graag een goed stuk vlees bij 't middagmaal, nu mis ik 't nauwelijks meer.
En als ik dan ook nog lees, dat alleen een bruinige kleur van geslacht vlees op volstrekt natuurlijk wijst, dan ben ik geneigd overal ongerechtigheid in te zien. Wáár zien we bruing vlees? Alles is mooi, fris-roze van kleur. Door zouten die in Nederland tot op zekere hoogte zijn toegestaan. De hoeveelheid wordt echter drievoudig overschreden als 't vlees wat langer in de winkel moet blijven liggen. Soedah. Ik eet maar tahoe-pong.

*

Uit T.T. no 13.

Een Chinese mevrouw hielp me in de goede richting wat de ingredienten betreft, die ik en ook anderen niet thuiskonden brengen.
Djoehi = tjoemie-tjoemie
Bokdji en kintjam = koeping tikoes en sedep-malem.
Dank u wel mevrouw van Dissel voor 't recept. En Moy voor de Chinese les.

Plantersvrouw.

Voor correspondentie :
Mevr. H. M. Marsman, Calfen 120, Ossendrecht.

Minimum *f* 6,— van 1 tot 3 regels; per regel meer, *f* 2,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer *f* 2,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 3,— meer.

Bij brieven onder advertentienummer:
DIT NUMMER OP DE ENVELOPPE IN DE LINKERBOVENHOEK ZETTEN.

Wie kan mij helpen aan adres v. JAN BINKHUYSEN gehuwd m. POEL v.d. HOUT, werkz. bij Ten Wolde. In 1965 gewoond djl. Kesoema bangsa (Ketabang) Surabaia. Inl. Clem. A. le Cotey, Vlierstr. 590, Enschede. Tel. 053 - 76 63 69.

Gevr. brochure "Petroleum-Koning" verscheen in voorm. N.O.I. Aanb.: Knaud, Thorbeckel. 107, Den Haag. Tel. 070 - 68 91 72.

Te koop: 2 mooie Soemba/Soembawa-kleden, waarvan 1 nieuwe. Tel. 023 - 37 06 35 na 17 uur.

Wegens plaatsgebrek TE KOOP: Alle werken van JACOB CATS in 2 delen, 400 platen, ± 1900 bldz. Br. onder Nr. 2675.

OPROEP. Adr. gevr. v. Fam. de Nijs, Belitoeng (Glintoeng) Blimbing, Malang, na oorl. nr. W.-Java, om stamboom (genealogie) en bijbeh. doc. v. Overste D. J. Alberti, Bromoweg, Malang terug te vinden. Inl.: E. Hermans-Alberti, W. v. Hallstr. 8, Oss. (Ned.)

Echtp. zoekt voor 2 x 6 weken (voor- en najaar) woningruimte, liefst in Tong-Tong-buurt. Br. onder Nr. 2676.

Gez. adr. v. Hermien Spruyt (Tjoeki), vroeger wonend te Bandung (dichtbij Jaarbeurs) drogist. Laatst gezien Station Haarlem.

TE KOOP gevr.: ijzeren ledik. (Indisch); djapara naaitafel of andere voorw. Inl. Mevr. Schultz, (Jossy Gray) Heemstede, Tel. 023 - 28 04 06.

Onze "Poekel Teroes-Pot"

De "Poekoel Teroes-Pot" is ontstaan doordat lezers zich in 1973 bezorgd maakten over het voortbestaan van Tong Tong. Onder het motto "Poekoel Teroes" kwamen daarna bij Tong Tong een stroom van giften binnen. Deze giften werden aanvankelijk door Tong Tong B.V. geboekt onder het hoofd "Donaties" en zouden derhalve direct de bedrijfsresultaten van de B.V. in gunstige zin kunnen gaan beinvloeden.
Over 1973 kwamen aan giften, donaties en bijdragen voor de Poekoel Teroes-pot in totaal bij de B.V. ca. *f* 12.600,— binnen. Als bedrijfsresultaten zou hiervan in 1973 ca. 45% aan vennootschapsbelasting geheven worden. Hierdoor zou ongeveer *f* 5.690,— van deze vrijwillige lezersbijdrage moeten worden afgedragen aan de belastingdienst!
In zijn functie van commissaris van de Tong Tong B.V. wees de heer F. F. Hornung in september 1973 de directie van de B.V. op dit punt en hij stelde voor om de z.g. "Poekoel Teroes-pot" onder te brengen in een afzonderlijke stichting. Deze stichting kwam echter eerst op 24 januari 1974 tot stand onder de naam, "Stichting Steunfonds Tijdschrift Tong Tong."
Het bestuur van deze stichting moet, volgens de stichtingsacte, in meerderheid bestaan uit de leden van de raad van commissarissen van de de B.V., welke raad volgens de statuten van de B.V. uit twee of meer leden dient te bestaan.
De doelstellingen van de Stichting Steunfonds Tijdschrift Tong Tong (Poekoel Teroes-pot) werden als volgt in de stichtingsacte omschreven:
De Stichting heeft ten doel het vormen van fondsen ten behoefve van de volgende activiteiten:

1. Het zo nodig verlenen van financiële steun aan de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Tong Tong B.V. teneinde de voortzetting van de uitgave van het tijdschrift Tong Tong zoveel mogelijk te waarborgen.
2. Het steunen van de Charitatieve Fondsen Tjalie Robinson voor zover de middelen van de Stichting Steunfonds Tijdschrift Tong Tong dit toelaten, zonder daarbij tekort te doen aan de primaire doelstelling.

Van den beginne af verschenen in Tong Tong periodieke opgaven van de voor de Poekoel Teroes-pot door belangstellenden gestorte bijdragen.
Het bestuur van de Stichting Steunfonds Tijdschrift Tong Tong is van mening dat de lezers van Tong Tong er recht op hebben om jaarlijks op de hoogte te worden gebracht van de omvang van de Poekoel Teroes-pot. Daarom volgt hieronder de financiële verantwoording tot en met 31 december 1974.

Poekoel Teroes-pot (ontvangsten 1-1-'73 t/m juli 1973)	*f* 7.695,62
Donaties lezers (aug. '73 t/m dec. '73)	*f* 4.908,86
	f 12.604,48
Bijdrage lezers in 1974	*f* 16.594,49
Statutaire oprichtingsbijdrage door het Stichtingsbestuur	„ 25,—
Direct bij de penningmeester binnengekomen bijdragen	„ 300,—
	f 29.523,97
rente over 1974	„ 1.041,23
totaal ontvangsten t/m 31-12-'74	***f* 30.565,20**

Alle ontvangen gelden zijn gestort op de 8½% beleggingsrekening van de Rijkspostspaarbank Nr. 988.24348, welke rekening per 1 maart '75 bovenstaand saldo van *f* 30.565,20 aanwees.

sekali
Van Nelle
tetap
Van Nelle

VAN NELLE